पसाम् यथाक्रमंपुंसवनादिकाः क्रियास्तेश्वधीरःसदृशीर्व्यधत्तसः १७ सुरे
इमात्राश्रितगर्भगौरवात्प्रयत्नमुक्तासनयागृहागतः तयोपचारांजलिविन्नहस्त
याननंदर्पारिक्लवनेत्रयानृपः ११ कुमारभृत्याकुशलैरधिष्ठितेभिषग्भिरीड्यैरथ
गर्भवेश्मनि "निरत्ययाप्रसवायतस्थुषीबभौसमासन्नफलाक्रियेवसा १२ अ
हैस्ततःपंचभिरुच्चसंश्रयैरहर्यगैःसूचितभाग्यसंपदम् अतृप्तपुत्रेसमयेशचीस
मत्रिसाधनाशक्तिरिवार्थमंदानम् १३ दिशःप्रसेदुर्मरुतोववुःशिवाःप्रदक्षिण
चिर्हितमग्निरादधे ववृधुर्वसर्वेशुभशंसितन्तणंभवोहिलोकाभ्युदयायतादृशाम् १४
अरिष्टशय्यांपरितोविसारिणंसुजंमनस्तस्यनिजेनतेजसा निशीथदीपाःसह

PAGE(S) MISSING
NOT AVAILABLE

FOLIO NOS. 1 & 15 MISSING.

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

LIBRARY OF THE BOMBAY BRANCH OF THE ROYAL ASIATIC SOCIETY

पसाम् यथाक्रमंपुंसवनादिकाःक्रियाःतेश्वधीरःसदृशोर्व्यधत्तसः १७ सर्व
इमात्राश्रितगर्भगौरवात्प्रयत्नमुक्तासनयाऽहागतः तयोपचारांजलिविन्नहस्त
यानर्दपारिप्लवनेत्रयान्नृपः ११ ऊमारभृत्याऊशनैरधिष्ठितेभिषग्भिरांप्तैरध
गर्भवेश्मनि [illegible]त्पत्तयाप्रसवायतस्थुषीवभौसमासन्नफलाक्रियेवसो १२ अ
हैहतःपंचभिरुच्चसंस्थयैरहर्यगैःसूचितभाग्यसंपदम् अहतपुत्रसमयेशचीस
मत्रिसाधनाशक्तिरिवार्थमंदानम् १३ दिशःप्रसेदुर्मरुतोववुःशिवाःप्रदक्षिणा
२२ चिर्हितमग्निरादधे वभूवसर्वंशुभशंसितन्तणेभवोहिलोकाभ्युदयायतादृशाम् १४
अरिवृशंयांपरितोविसारिणंसुजंमनस्तस्यनिजेनतेजसा निधीश्रदीपाःसह

निवातपद्मस्तिमितेन चक्षुषा नृपस्य कान्तं पिबतः सुताननम् ॥ महोदधेः पूर इवेन्दुदर्शना दुदः प्र
सः
साहतत्विषो वक्त्रपुरोलेखमर्पिताइव ९५ जनाय शुद्धान्तचराय शंसते कुमारजन्मो
मृतसंमिताक्षरम् अदेयमासीन्नयमेव भूपतेः शशिप्रभं कत्रमुभे च चामरे १६
सदीपपुत्रस्य चिरान्पितामुखं निधानकुंभस्य इवेवदुर्गतः मुदाशरीरप्रवभूवनात्म
नः पयोधिरिंदोरयमूर्द्धिनोयथा १७ सजातकर्मण्यखिलेतपस्विनातपोवनोदित्य
मुत्थलाक्षते दिलीपसूनुर्मणिरोकरो प्रयुक्तसंस्कारइवाधिकंबभौ ९८ स
क्षुद्वाङ्गलक्ष्म्यनिःस्वनाःप्रमोदनृत्तैःसहवारयोषिताम् नकेवलंसद्मनिमा
गधीपतेःपुरिव्याप्तदिवौकसामपि ९९ नमंथनस्तस्यवभूवरक्षितविमोच
येसंसतन्नेमहर्षितः ऋणाभिधानात्स्वयमेवकेवलंदधित्तृणांमुचेसबंध

द्रवः५

श्रीः १६

रघुवंशे १२

नात् २० श्रुतस्यथायादृयमेतनंभकस्तथापरोवाऽधिचेतिपार्थिवः अवेत्यधातोर्गम
नार्थमर्थविच्चकारनामास्यसुमात्मसंभवम् २१ पितुःप्रयत्नात्समयसंपदःशुभैःश
रीरावयवैर्दिनेदिने पयोधरोद्रिक्तइवेंदुदीधितेरनुप्रवेशादिवबालचंद्रमाः २२ स
माहृतांकौशलजैर्मनोरथायथाक्रमंतेनशचीपुरंदरौ तथानृपःसाचसुतेनभागधी
ननंदतुस्तत्सदृशेनतत्समौ २३ यदाहयात्रांप्रथमोदितंवचोययौतदीयंमवल
ंबितांगुलिम् भवेच्चनम्रःप्रणिपातशिक्षयापितुर्मतेनतुतानसोंभकः २४ त
मंकमारोप्यशरीरयोगजैःसुखैर्निषिंचंतमिवांसतंत्वचि निमग्नसंमीलितलोचनो
नृपश्चिरान्मुतस्पर्शरसज्ञतांययौ २५ स्थांगनाम्नोरिवभावबंधनंबभूवयत्प्रेमपर

भावीजन्मफलकी वसुमत्युपमात्रिचितिविभ्रवः ८

डॉश्रीः रवं तृ७ स्निग्धो वयस्यः सवयाः सखा

स्व[illegible] विभक्तमप्येकसनेनंननयोः परस्परस्योपरि[illegible]हीयत २६ अमंस्तवो
नेनपरार्ध्यतामेनास्थितेरभेत्तास्थितिमंतमन्वयम् स्वमूर्तिभेदेनगुणाग्रवर्तिना
पतिः प्रजानामिवसर्गमात्मनः २७ सदृक्षचूडश्चलकाकपक्षकैर्मात्यपुत्रैः स
वयोभिरन्वितः लिप्सेर्यथावद्ग्रहणेनवाग्र्यतेनदीक्षितेनेवसमुद्यमाविशत् २८
अथोपनीतंविधिवद्विपश्चितोविनिन्युरेनंगुरवोगुरुप्रियम् अवेक्षयन्नाश्रवभू
र्गुरेर्न वैक्रियाःस्विदमूमहिताश्चसीदति २९ धियःसमग्रैःसगुणैरसारधीः क्रमा
च्चतस्रश्चतुरर्णवोपमाः ननारविद्याःपवनातिपातिभिर्दिशोहरिद्भिर्हरिताभि
रेश्वरः ३० त्वचंसमेध्यापरिधायरौरवीमशिक्षितास्त्रोपनयश्चवेदवित्

न केवलं तद्गुरुरेकपार्थिवः शिक्षाविभूरेकधनुर्द्धरोऽभवत्

गुरुर्महाकुलसारसम्पदानिपात्रवः

गोनीशदित्यवलीवर्दसमुदधिभेदयोः॥ स्त्रैतस्यादृशिभोरत्यांभूमेः चसुरनावां॥३
पांसुरयोः स्वगच्छावूरिमरघालोमशचिति केशवः३ यानाघंगेयुगपुंभ्यंगमेलता दिक्षितयमरः २

सहारहस्यविन्नमोवृषवास्त्रेषुयथापुरन्दरः ३१ महोक्षतांवत्सतरःस्वशक्तिवद्धियं
श्रभावंकलभःश्रयन्निव रघुःक्रमाद्योवनभिन्नशैशवः पुपोषगाढीमनोहरंवपुः ३२
अथास्यनोदानविधेरनंतरंविवाहदीक्षांनिरवर्तयत्प्रभुः नरेंद्रकन्यास्तमवाप्यसत्य
तिलोपहंदक्षसुताइवाबभुः ३३ युवायुगव्यायतबाहुरंसलःकपाटवक्षाःपरिणद्ध
कंधरः वपुश्चकारोदयदुर्हरद्युतिर्यथापिनीचैर्विनयादहश्यत ३४ अथप्रजानांचिर
मात्मनाप्तयानितांतगुर्वीलघयिष्यतापुरम् वशीतिमत्वामतिचक्रमेसतांनृपेण
चक्रेयुवराजशब्दभाक् ३५ नरेंद्रलोयतनादनंतरंतस्यदर्शयुर्वराजसंज्ञितम्॥
अगद्दंदोषेनगुणाभिलाषिणीनवावतारंकमलादिवोत्पलम् ३६ [illegible]मा

विभावसुः १

तमोनुदोमोचं ट्टर्कृतिविद्वः४

परिणाहविशा लतेत्यमरः४ भस्मकः१

कालनीतशरपातो काकाकपक्षः शैशवं डकः इतिहलायुधः३

स्निग्धोवयस्यःसव यस्यः३ [illegible] स्यादिति साधुकर्म क्षितिपादवः३

हरिद्रकुलिवर्तो चरणौ लिविदूषदोहरिति मेदिनिः२

श्रीः १७

रथिनेववायुनाघनव्यपायेनगभस्तिमानिव वभूवतेनोत्तितरांइ स्महःकस्प्रभेदेनकरी
वपार्थिवः ५० नियुज्यतेऽयतुरंगरक्षणेधनुर्धरैराजसुतैरनुद्रुतम् अपूर्णमेकेनश
तक्रतूपमः शतक्रत्वनामयविघ्नमापसः ५८ अतःपरंतेनमखायययज्वनातुरंगमुत्सृष्ट
मजर्गलेपुनः धनुर्भृतामग्रतएवरक्षिणांतहारशक्रःकिलसंहविग्रहः ५९ विषादलु
प्तप्रतापतिविस्मितंऋमारसैन्यंसपरिस्थितंचतत् वसिष्ठयेनश्चयदृच्छयागताश्रुत
प्रभावदृष्टोर्यनंदिनी ४० तदंगनिर्णीरलेललोचनेप्रमृज्यपुण्येनपुरस्कृतःसता
म् श्रुतींद्रियेष्वप्युपपन्नवभूवभावेषुदिलीपनंदनः ४१ सपूर्वतःपर्वतप श्रीः
क्षणानिनंददर्शदेवंनरदेवसंभवः पुनःपुनःसूतनिषिद्धचापलंहरंतमश्वंरथरश्मि १८

दर्शनो २ ज २

संयतम् ४२ शनैस्तमंक्षणार्धनिमेघदृष्टिभिर्हरिभिश्चवाजिभिः अवोच
देनंगगनस्पृशारघुःस्वरेणधीरेणनिवर्तयन्निव ४३ मखांशभाजांप्रथमोमनीषि
भिस्त्वमेवदेवेंद्रयतोनिगद्यसे अजस्रदीक्षाप्रयतस्यमक्रतोः क्रियाविघातायकथं
प्रवर्तसे ४४ त्रिलोकनाथेनसतांमखद्विषस्त्वयानियम्यानुदिवंक्षमाभृता
कर्मसधर्मचारिणांत्वमंतरायोभवसिच्युतोविधिः ४५ नसंगमय्यंमघवन्महाक्रतो
रमुंतुरंगंप्रतिमोक्तुमर्हसि पथःशुचेर्दर्शयितारमीश्वरंमनीषसामादृतेनपङ्क्ति
म् ४६ इतिप्रगल्भंरघुनाससीरितंवचोनिशम्याधिपतिर्दिवौकसाम् निवर्तयामा
सरथंसविस्मयःप्रचक्रमेचप्रतिवक्तुमुत्तरम् ४७ यथात्थराजन्यकुमारनैतयायश

स्तरस्पर्शतोयशोधनैः जगत्प्रकाशानदशेषमिज्यया भवद्भरुत्तैर्हुयितैर्ममोद्यतः ४८
हरिर्यथैकस्तुरुषोत्तमः स्मृतो महेश्वरस्त्र्यंबकएव नापरः तथाविदुर्मामुनयः शतक्रतुं
हितीयगामीनहिशब्दएवनः ४९ अतोयमश्वःकपिलानुकारिणापिनुल्यदीयस्य
मयापहारिनः अलंप्रयत्नेननवोत्रमा मंस्यदव्यासगरस्यसंतते: ५० ततो कृष्णः४
विहस्यांहमुनःपुरंदरंव्यपेतभीर्भूमिपुरंदरात्मजः एहाणशस्त्रंयदिनोपपद्यते नव शक्तिरक्षि ५
ल्पनिर्जित्यरघुंकृतीभवान् ५१ सएवमुक्तामघवंतमुन्मुखैः करिष्यमाणः सशरं
शरासनम् अतिष्ठदालीढविशेषशोभिनावपुष्प्रकर्षेणविडंबितेश्वरः ५२ रघो श्रीः
रवंभमस्येनपत्रिणाहरिन्नतोगोत्रभिदंप्यमर्षणः नवांबुदानीकमरुत्तलोकने १७

धनुर्व्यमोचत्समधत्तमार्गणम् ५३ नरेंद्रसूनोःसहसाननंचविश्वंभीमासृग्रुधिरोक्षितः पपावनास्वादितपूर्वमांशुगः क्रुत्रहलेनेवमनुष्यशोणितम् ५४ ह
रेःकुमारोपिकुमारविक्रमः सुरद्विषास्कालनकर्कशांगुलौ भुजेशचीपत्रविशे
षकांकितेस्वनामचिह्नंनिचखानसायकम् ५५ ततोहारिवाद्येनमसूर शरे पद्मणा ४
णशक्रस्यमहाशनिध्वजम् चुकोपतस्मैसभृशंहरिश्रियःप्रसह्यकेशव्यपरोपणा
दिव ५६ तयोरुपांतस्थितसिद्धसैनिकंगलन्मदाशीविषभीमदर्शनैः बभूवयुद्धं
मुनिनेयविष्णोरयोमुखैर्दूर्धमुखैश्चपत्रिभिः ५७ अतिप्रबंधग्रहिनास्त्रहेतिभि
स्तमाश्रयंडध्वसहस्यतेजसः शशाकनिर्वापयितुंनवासवः स्वनस्च्युतैर्वह्निभि

वाङ्निर्बुदः ५८ ततःकोशे रिचंदनोक्तिते प्रमथ्यमानां वधीरनादिनोम् र
युः शशांकार्थमुखेनपक्षिणांशरासनज्यार्मनुनाडिडौजसः ५९ संचायमुत्सृज्य
विद्रुमत्वरःप्रतीसेनायप्रबलस्यविद्विषः महीध्रपक्षव्यपरोपणेऽतंस्फुरन्प्रभा
मंडलमस्त्रमीक्षदे ६० रघुर्भृशंवक्षसिनेनताडितःपपातभूमौसहसैनिकास्त्रुभिः
निमेषमात्रादवधूयपव्यथांसहोत्थितःसैनिकहर्षनिःस्वनैः ६१ तथापिशस्त्रव्य
वहारनिष्ठुरेविपक्षभावेस्थिरमस्यतस्थुषः ततोधवीर्यानिशयेनदुर्ग्रहापदंहि
सर्वत्रगुणैर्निधीयते ६२ अस्त्रमाद्रिष्वपिसारवत्तयानमेत्वदन्येनविसोढमायु
धम् अवेहिमांप्रीतमृतेतरंगमाद्धरण्यांनिनमोहदुर्ग्रहा ६३ ततोनिषंगाद्

PAGE(S) MISSING
NOT AVAILABLE

FOLIO NOS :- 21 to 71 MISSING.

ॐ रामायनेवचः अगस्त्यः परमः कृद्धस्ताडकामभिशापवान्॥पुरुषादीमहायक्षी॥ विकृताविकृताननाः॥इदंरूपंविहायाशुदारुणंरूपमास्थितइति॥ कोटिरस्थिटिनीरिसमरः३

विलसत्प्रतिहतंस्थानमितिहलायुधः

त्रिषिष्ठेत्वेलघुरिसमरः

रक्षेन

वंः[illegible]दिकस्यप्रशोभिनांवीरधांफलभूतांनवातथा दर्शनेनलघु

[illegible]ः श्रीमिमांपुरुभवोरुपस्विनः १२ तौसुकेतसतयास्विलीकृतेकौशिका

[illegible]वधि नित्यतःस्थलनिवेशितार्तिनीलीलयैवधनुषोअधिरोपणम् १३

[illegible]प्रहुतीतपोःप्राडुरासवकुलदपाढ्यविः ताडकाचलकपालकुंडला

कालिकेवनिविडाबलाकिनी १४ वेगविद्रुतमार्गरक्तयाप्रेतचीवरवसास्वनोग्रया

[illegible]भाविभरनाथतस्तयावात्यथेवपितृकाननोत्थया १५ उद्यनैकभुजयहिमाय

तीश्रोणिलंबिपुरुषांत्रमेखलाम् तांविलोकयवनिताजनेक्षणापत्त्रिणामहमुमोचराघवः १६

रामभिन्नहृदयानिपेतुषीसास्वकाननभुवंनकेवलम् विश्वपत्रयपराजयस्थिरांरावणाश्रि

याणि १ विशेषणहननाधिप्राततानिर्वस्रचितंवनितावधेमनुः॥आततायिनमायांतंहन्यादेवाविचारयन्॥आततायीवधेदोषोहतुर्भवतिकश्चन॥

ज्याघोषोविमात्

[illegible]भूमिश्चितिविश्व

प्रेतचीवरणिनसे

साप्रेतचीवरनाः त

याप्रेतचीवरकसा

केवलमितिनिश्चिते

गोत्रेकुलस्त्रयो

रिसमरः१

बहुलाहुलपक्षे

चशीतेचबहुलपक्षे

तीतिविश्वः

कालि तीव्र

कायोगिनी

मेदेकालेमोर्क

घनावलाविशि

विश्वः

पराक्रमोवदा
नस्यादिनिभा
गुरिः॥ स्थाणुः
किलेस्थिरेहर
इतिविश्वः

विषयः स्यादिंद्रिया
र्थदेशजनपदेचेति१
विश्वः
हृदयंमानसमास्य
इतिविश्वः

मणिविशेषः४

विग्रहःसमरेका
येरतिविश्वः५

[illegible] २ यच्चकारविरंशिलाघनेनातुकोरसिसरामसायकः अप्रविष्टविष
[illegible]रक्तमाशरतामगमदेतत्कथनम् १८ रामस्मन्मथशरेणाडिताडुस्सहेन्हृदयेनि
[illegible]वरी गंधवदुर्धिरचंदनोक्षितश्रीविनेशवसतिंजगामसा १९ नेन्नतद्भ्रमथमंत्रव
[illegible]नेःप्रादुरभवदानतोक्षितात् ज्योतिरिंधनिपातिभास्करात्सूर्यकांतहवनाद्
[illegible]; २० स्थाणुरुग्धवपुषस्तपोवनंप्रायदाशरथिरेनकार्मुकः विग्रहेणाम
[illegible]दारुणोभवत्प्रतिनिधिर्निकर्मणा २१ वामनाश्रममहंततःपरंपावनंश्रुत
[illegible] उन्मनाःप्रथमजन्मचेहितान्यस्मरन्नधिबभूवराघवः २२ आससा
[illegible]निसादिशिष्यवर्गपरिकल्पितार्हणां वज्रपल्लवपुषंजलिद्रुमंदर्शनो

स्वकव्यापारणा३

ओतगाढंध
तमस्रीसमरः२

बंधुकोबंधुजी
वकेप्रियस्मरः३

[illegible]दग्धम् २२ तत्रदीप्ततमृषिंररक्षतर्विघ्नोत्पत्तेःशितैःशरैः लो
[illegible]त्क्रमोदितौरश्मिभिःशशिदिवाकरावित्व २४ वीक्ष्यवेदिमर्थरक्तविं
दुभिर्बंधुजीवपृथुभिःप्रदूषितान्तं संध्यभोभवदुपोढकर्मणांमृत्विजांच्युतविकंक
[illegible]तम् २५ उन्मुखःसपदिलक्ष्मणाग्नौवाणमांसयमुखात्समुद्धरन् रक्तसेव
लक्ष्यदेवरिपुदुग्धपवनेरितधनम् २६ तत्रसावधिमतीमवस्थांतौशरत्य
[illegible]करोत्तनेतात्र किंमहोरगविसर्पिविक्रमोरातलेषुगलदःप्रवर्तते २७ सोस्त्रि
[illegible]यत्नवमस्त्रकोविदःसंस्थेयवधिवायुदैवतम् येनशैलगुरुमर्ण्यपाहरत्पोडुपत्र
[illegible]निवतादकासनम् २८ यःसदाद्रुरितिरातसोपरक्तवनत्रविसर्ममायया नंक्षत्र

उग्रक्षत्रियतः
सक्ष्मसन्नाद्
त्कटरुद्रयोःउ
ग्रावःछिकि
कयोरितिविश्वः

तप २

जलव्यालेषु३
अलगर्दीजलव्यालसौरजिलदुदुभोरुस्मरः

सांयुगीनोरणे साधुरस्मरः२ पत्नीनो शरपक्षिणो १ ३दीक्षांतावभृथोद्यतस्मरः वाचियतोवाग्यतोमौनी २

शकलीकृतंहतीपक्षिणांव्यभजद्दाश्रमाद्बहिः २५ इत्यपाकृतमरुद्विभूत्योस्तपोः निष्पादितवंतः२
संयुगीनमभिनंद्यविक्रमम् ऋत्विजः कुलपतेर्यथाक्रमं वाग्यतस्यनिरवर्तयन्क्रि
याः २६ तौप्रणामबलकाकपक्षकौ भ्रातरावववृधेयशस्विनौ आशिषामनुपदंस आहूतवान्२
मस्पृशद्भयांरितत्तलेनपाणिना २७ तंन्यमंत्रयतसंभृतक्रतुर्मैथिलस्यमिथिलां संकल्पितसंभारः४
पत्नीपरिग्रहादान
सलाजाप्रदक्षिणा
ग्रहणस्मरः
राघवावपितृनिर्गतश्रमैः सायमाश्रमतरूनुपेयुषः २८ तेःशि
ष्यहरिणीतनाश्रमैः सायमाश्रमतरूनुपेयुषः २८ तेःशि
तांयये वन प्रत्यपद्यतविरायपत्नुश्चारुगोत्रमवधूःशिलासती २९
कलंकिन्निशिवलिरामपादरजसामनुग्रहः ३० राघवान्वितमुपस्थितंमुनिं

पापंकिल्बिषकल्माषभिस्मरः प्रसादःखलु गौतमस्य ३ मयी २

प्रमादं३
नगरीनिवासि २ द्यौःस्वर्गसुरवर्त्मनोरितिविश्वः समाप्ते३ प्रवसरज्ञः३

तंनिशम्यजनकोजनेश्वरः अर्थकामसहितंसपर्यया देहबद्धमिवधर्ममभ्यगात् ३१।
नादेहपुत्रभृतकोशगागतावितिवापुनर्वसू मन्यतेस्मपितरौविलोचनैः य
स्वर्गेषुपुण्यजाग्व
श्रेदिङ्नक्षत्रणिभ्र
जलेलक्षद्वया
स्त्रियांपुंसिगोरिस
मरु
नदसनेदृष्णाश्र
सनेचापंदृसनेर
संस्थास्थितौस्वर
नाविज्ञानस्थः३
नपिवर्धनोमनः ३२ रूपवत्यवसितेक्रियाविधौकालविन्नृपतिकर्वंशसंभ वर्धनः३
वोमिथिलेशसदर्शनोत्सुकैमैथिलायकथयांबभूवसः ३३ तस्यवीक्ष्यललितं भल्लंदायादिदेयं
वपुःशिशोःपार्थिवःप्रथितवंशजन्मनः स्वंविचिन्त्यचनृणांरानंसंपदोडुहित्शु स्मृतामातुर्बंधु
कासंस्थया ३४ अब्रवीच्चभगवन्मनंगजैर्यन्महद्भिरपिकर्मदुष्करम् तत्ननोहर्मनुमं कोपिचेतनिश्चः५
नसत्महेमोद्यतनिष्कलभस्यचेष्टितम् ३५ क्षेपितोहिबहवोनरेश्वरास्तेननाथ पुत्रमत्र२
सुधायनर्भृतः ज्याविघातकठिनत्वचोभुजा विभ्रयोधिगतिप्रतस्थिरे ४०॥

कलभःकरिशावकस्मरः२ साहसं२ न्त्वान १

प्रभुर्जायतमृषिर्निशम्यनोसारतोयमथवाकृतंगिरा चापएवभवतोभविष्यतिव्यक्तशक्ति
रघुनिर्गिरावि व ४१ इत्थमात्मवचनात्मयोरुषंकाकपक्षकथरेपिरावदे श्रद्धेयत्रिदश
गोपतेरथकेदारशक्तिमिवहस्तवर्मनि ४२ याहिदेशगणशोष्यपार्श्वगाकार्मुका
भिहरणायमैथिलः तेनसत्यवचसाप्रहृत्तयेतोयदानिवमरुत्सलोचनः ४३ न
तुरङ्गभीषणेत्रेत्यदाशरथिरादधेधनुः विद्युतक्रतुमृगानुसारिलंघनेनवा
एणलक्ष्मवधुकः ४४ आततज्यमकरोत्ससंभ्रमाविस्मयस्तिमितनेत्रमीक्षितः
दैवतैरपि...नियन्तनःपुष्यचापमिवपेलवस्मरः ४५ भज्यमानमतिमात्रक
...धनुः भार्गवायदहमन्यवेधनःक्षत्रमुद्यतमिवन्यवेदयत् ४६

मनुक्रोधेक्षणादैन्यनिश्चयः१

चोरसंपुरुषस्यो के भावकर्मणिनेजसी तिनिश्चयः

श्रीः
७७

न्यायप्राप्तेव

२ मैथिलःसपदिसत्यसंगरोराघवायतनयायमैथिलीं॥सन्निधौयुक्तिमतस्तपोनिधेरग्निसाक्षिकमिवन्यवेदयत्२

प्रतिज्ञासंविदा पत्युसंगरइस्मरः

सारबलेष्विरशोचेतिनिश्चयः

देवयजनसंभवां१

मुग्ध१

...धीर्यशुल्कमभिनंद्यमैथिलः राघवायतनयायमैथिलीं
...रघुतिः ४७ प्राहिणोच्चमहितंमहाद्युतिःकोसलाधिपतयेपु
...त्पलाविडहितुंप्रतियहादिव्यतांकुलमिदंनिमेरिति ४८ अन्वियेष
...सुखोप्रापचेनमनुकूलवाग्मिनः सघएवसुकृतांविपक्यतेकल्परत्नफल
धर्मिकादितम् ४९ तस्यकल्पितपुरस्क्रियाविधेःशुश्रुवान्वचनमग्र्यबन्धनः॥
...कालबलभित्स्वोवशीसैन्यरेणुमुषितार्कदीधितिः ५० ग्रामसाद्यमिथिलां
सविस्मयन्पीडितोपवनपादपांवलैः प्रीतिशोथमसहिष्णुपौरस्त्रीवकांतपरिभोगमो
घत ५१ तौसमेत्यसमयेस्थितावुभौभूपतीवरुणवासवोपमौ कन्यकातनयकौतु

अनुमन्यतां१

स्वाधीनतावान् वशश्रोयतनामा नेतिनिश्चयः१

प्रतस्थे३ अतिप्रसक्तौ१

समयाःशपथा-चारकालसिद्धांतसंविदइस्मरः१

तयोरेवरजोवरोजसो २

लक्ष्मणः १

ॐश्रीः रवंश ६७५

दर्शयंस्वप्रभावसदृशीर्विनेतुः ५३ पार्थिवीमुदवहद्वधूंहहोमधूमलवदुज्झितालकां
स यौवमार्वधिगतोऽभिजयानुकूलशशुक्लसप्तमधृतिं ५४ तान्पथिपसुतानृपात्मजै
स्तापितामिरगमन्कृतार्थतां सोभवदवधूसमागमः प्रत्ययप्रकृतियोगसन्निभः ५५
[illegible] बभुः सुनवोनववधूपरिग्रहाः सामदानविधिभेदविग्रहाः सिद्धिमे
तस्य तस्थुषतेः ५६ एवमान्तरतिरात्मसंभवास्तान्निवेशपदनुशेषितत्रसः अध्वसु
[illegible] स्मैथिलः स्वपुरीदशरथोन्यवर्तत ५७ तस्यजातुमरुतः प्रतीपगावर्त्म
[illegible] स्माथिनः चिक्लिदुर्भृशनयावरथिनीभक्तसाइवनदीरयाः स्थलीः ५८
लक्ष्म... [illegible] रविर्दभीमपरिवेषमंडलः वैनतेयशमितस्वभोगिनोभोगदक्षिण

निवेशः शिबिरोद्वा हविन्यासेषु प्रकीर्णितोविश्वः ५

श्रीः ७५

परिवेशोस्तुपरिधिरुपसर्यकमंडलेरुसमरः १ भोगः सुखेस्त्रीदेहनतावोरुफणकाययोरिनामरः १

पितृतर्पणं २

रुरुदुः २

कृत्य ४ धर्मेश्वरुधिरार्द्रः

अपछत ४ प्रश्नोनुयोगापछाचेसमरः ४

स्याद्रजःपुष्पमार्तवमित्यमरः २

[illegible]ः ५८ श्वेतपटपरिधूसरालकाश्रयसंसरुधिरवाससः अंगनाइव
[illegible]दिशोनावधूरवलोकनदीनाः ५९ भास्कश्चदिशमध्युवासयांतांश्रिताः
[illegible]वधीरिरे तत्रशोणितपित्रियोचितंभोक्तुमर्थयंत्यइवभार्गवंशिवाः ६० तत्र
[illegible]दलादिवैकृतंनिप्रशांतमथिरन्यथर्मवित् अन्वशंकुरुमीश्वरः क्षितेःस्वत
[illegible]त्यलघ्वयत्नतद्यथान् ६१ तेजसःक्षपदिराशिरुत्थितःप्रादुरासकिलवाह्निनीमु
खे यःप्रसूपनयनानिमैनिकैर्लक्षणोयमरुदाकृतिश्चिरात् ६२ पित्र्यमक्षशुपवीत
लक्षणंमात्कंचथनुर्क्षितंदधत् यःससोमइवधर्मदीधितिःसद्विजिह्मइवचंदनद्रुमः ६३
[illegible]घपरुषात्मनापितुःशासनेस्थितिभिदोपिनस्पृधा वेपमानदननीशिरक्षिदाप्रा

स्त्रीयांशिरावाभरि माधुगोमायुमृगधूर्तकाइत्यमरः

स्त्रः २

निधनंस्यात्कुलेनाराद्भिन्नेभ्रः३ कृदात्तः१ स्वोदशोंचविषसादपार्थिवः३

रंश्रीः
रवंए
द७६

जीयतह्यणातनोमही ६७ अतबीजवलयेननिर्वभौदक्षिणश्रवणसंस्थितेनघः
क्षत्रियांतकरणैकविंशतेर्व्याजपूर्वगणनामिवोद्वहन् ६८ तंपितुर्वधभवेनमन्युना
राजवंशनिधनायदीक्षितम् बालसूनुरवलोक्यभार्गवं [illegible] ६९ चक्रुलकम् नामरोमइतिनल्पमात्मजेवर्तमानमहितेचदारुणे हृद्यर्मस्यभ
यंकरं५ यदादिर्चाभवइनजानमिवहारमर्पयोः ७० अर्घ्यमर्घ्यमितिवादिनंनृपंसोनवे
[illegible] दाशकोपदहनार्चिषंतनःसंदधेदृशमुदयतारकाम् ७१ ॥
[illegible] रांश्रीः
[illegible] ७६

ज्वलांसोनैपुंस्यचीरिसमरः३
भा

पूर्वमनभिहितं२

वार्त्तासंभावयोः
क्रिलेस्मरः२

[illegible] ७० मैथिलस्यधनुर्न्यपार्थिवैस्तं
[illegible] ७१ । ग्रन्थदोजनिरामइत्यंयशश्चरितएवमांसलात् व्रीडमावहतिमेस्मं प्रतिव्यक्त
न्निरुदरोन्मुखेत्वयि ७२ विश्रतोस्वमचलेप्यकुंठिनंदोरिपूममममतोसमाशयो येनु तात४
ब्रह्महरणात्तहैहयस्त्वचकीर्तिमपहर्तुमुद्यतः ७३ क्षत्रियांतकरणेपिविक्रमस्तेन
मार्गवतिनांक्षितेत्वयि पावकस्यमहिमासगण्यतेकक्ष वज्वलतिसागरेपिय ७४
विद्विषांतरसमोजसाहरैश्वर्यनुर्भाजियत्वया खातसूलमनिलोवदीर्यैःपातय
त्यपिसडुरुस्रुमम् ७५ तन्मदीयमिदमीतनत्यनांनीयतोविजयसाधनंधनुः ति

प्रधनेधारणेरणइतिविश्वः। तरस्वीबलवंहस्वीसमरः।

रिक्तपि४

भृत्यानामेवमर्घ्यंहतल्यवाङ्मनसामितस्त्वया ७६ कातरोसियदिवोहृतार्द्रिवात
तितःपरशुधारयामम ज्याविमर्दकठिनांगुलिर्हृया बद्धौतामभययाचनांजलिः ७७॥
एवमुक्तवतिभीमदर्शनेभार्गवेस्खलितविक्लवाक्षरः तद्दनुग्रहणमेवराघवःप्रत्यपद्यत
सपर्थमुत्तरम् ७८ पूर्वजन्मयनुधासमागतःसोतिमात्रलघुदर्शनोभवत् केवलोपि
सुगोनवोदः किंपुनस्त्रिदशचापलांछितः ७९ तेनभूमिनिहितैककोस्त्रिनाकार्मु
कंपरार्द्धनाधिरोपितम् श्रामवर्णविकृतिंचभार्गवोवृष्टियौतइववासवध्वजः ८० ॥
तद्गुणीकृतपरार्थिनोद्यमालपविहीनतेजसो पश्यनिस्मृजननादिनदये पार्वणौ
इन्दुबिम्बविव ८१ नंक्षपासहुरदेक्ष्यभार्गवंराघवःस्खलितवीर्यमात्मनि स्वंच

श्रीः
७७

अंजलिःप्रणतिस्मरः३
श्रेणीचक्कार२
श्रसंतप्रियदर्शनः४

कुंठितशक्तिं

योजितो भृगोर्बभावेव

व्याजहारहरस्तुसन्निभः ८२ नप्रहर्तुमलमस्मिनिर्दयेविप्रइत्यं
विद्धित्वयि शंसकिंगतिर्मनेनपत्रिणंहमिलोकमथतेमखार्जितम् ८३ यत्तु
दत्तमदितेर्नतत्त्वतस्त्वानवेभ्रिपुरुषंपुरातनम् गांगतस्यतवधामवैष्णवंकोपितो
ह्यसिमयादिदृक्षुणा ८४ भस्मसात्कृतवतःपितृद्विषोबाहुसाश्ववसुधांससागराम्
आहितोजयविपर्ययोपिमेश्लाघ्यएवपरमेष्ठिनात्वया ८५ तत्कृतिंमतिमतांवरस्मितां
पुण्यतीर्थगमनायरक्षमे पीडयिष्यतिनमांखिलीकृता स्वर्गमर्त्यतिरभोगलोलुपम् ८६
प्रत्यपद्यततथेतिराघवः प्राञ्जलेश्चविससर्जसायकम् भार्गवस्यसकलोपिसोभवत्स्वर्ग
मार्गपरिघोऽरत्ययः ८७ राघवोपिचरणौतयोर्नियेःसम्पतामितिवदन्समस्पृशत् नि

रवं एद ७८

स्तिषुन्नरसातरस्विनोज्ञाशुभंप्रणतिरवशोभते ८८ राजसत्त्वमवश्यमात्मकंपित्र्यमस्मि
गमितःशमंयतः नत्वनिंदितफलोममत्त्यानिग्रहोप्ययमनुग्रहीकृतः ८७ साथया
र्यहमविघ्नमस्तुतेदेवकार्यमुपपादयिष्यतः ऋषिवानितिवचःसलक्ष्मणंलक्ष्मणाग्र
ज्ञषिसिन्नोदयें ८० तस्मिन्नतेविजयिनंपरिष्वगमंतेहृदमन्यनापि नाभुनरेवज्ञात
स्य नस्यांभवत्प्रणयुचःपरितोघलद्विःकन्नाभिलंद्वितनरोविरहिपातः ८१ ॥
ग्राणिगमयित्वाक्षरम्योपकार्यकतिचिद्दिवनिपालः शर्वरीःशर्वकल्पः पुरमवि
यलीदर्शिनीनांकुवलयितगवाक्षालोचनैरंगनानाम् ८२ ॥ ॥ इं
दासकोरघुवंशेमहाकाव्ये एकादशः सर्गः ॥ ॥ ॥ रामायनमः

ग्रन्थिहतस्य ४

LIBRARY OF THE BOMBAY BRANCH OF THE ROYAL ASIATIC SOCIETY

कक्षःशुष्कका ननविरुद्धोरि तिविश्वः५

श्रीः ७८

दशाऽवस्थाचवर्त्तिकार निर्वाणोनिर्वृत्तोमोक्षे २ पल्लिनंजरसौ

[illegible]दलविपुलनयनाभिरामायश्रीरामचंद्रायनमः ॥ ॥ ॥ ३निर्विष्टवि
[illegible]तमुपेयिवान् आसीदासन्ननिर्वाणःप्रदीपार्चिरिवोषसि १ तंकर्ण
[illegible]राजेश्रीर्न्यस्यतामिति कैकेयीशंकयेवाहमलिनत्वद्भुनाज्ञारा २ सपो
रान्योरंकात्परामस्याभ्युदयश्रुतिः प्रत्येकंद्वास्यांचक्रेऽलंयोवा यानपादमान् ३
तस्याभिषेकसंभारंकल्पयंतंजरनिश्चया दूषयामासकैकेयीशोकोष्णैःपार्थिवास्रुभिः ४
सापरास्यामिताभर्त्राचंडीतत्संश्रुतौवरौ उत्ववेहसिक्ताक्षविलममाविवारणौ ५ त
योश्चतुर्दशैकनरांप्रजाननसमाः अपरेणदत्तसंख्यैधर्व्यैकफलांश्रियम् ६ पित्रा
दत्तोहदग्रामःप्राग्ग्रहीप्रत्यपद्यत पश्चाद्भोगवतीतितदाज्ञामुदितोग्रहीत् ७॥

वाल्मे २

दृष्ट्वतोमंगलक्षौमेचीरंचप्रतिपद्भुवः दह्यमानैःविनास्तस्यमुक्तशोकसमंजनाः ८ सभी
तालस्मरणसंख्यःसत्यान्मुहुर्मलोपयन् विवेशदंडकारण्यंपत्न्यैकंसरुनोमनः ९ रा
जर्षिपत्नीयोगार्तैःस्मृत्वाशापंस्वकर्मजम् शरीरत्यागमात्रेणशुद्धिलाभंमन्यत १०
चित्रोपितक्रमांतद्राज्यमन्त्रमितेश्वरम् रंध्रान्वेषणदक्षाणांड्रिश्रामामित्रतोययौ ११
अर्थानाथाःप्रकृतयोमात्रंवपुनिवासिनम् मौलैरानाययामासुर्भरतंस्नेहभिन्नास्त्रुभिः १२
श्रुत्वाविधंसुतंकैकेयीतनयंपितुः मातुर्नकेवलंस्वस्याःधियोप्यासीत्यशोंकदः १३
समेत्यगाढमंसश्लिष्टानाश्रमाश्रयैः तस्यापश्यत्समोमित्रेरुदस्तुवंसतिंदुमान् १४॥ श्रीः
चित्रकूटवनस्थंसकथितस्वर्गतिंगुरोः लक्ष्मणानिमंत्रयांचक्रेतमनुद्विग्नसंपदा १५॥ ७९

सहिद्रष्टमजेतस्मिन्नेकतश्रीपरिग्रहे पतिवेत्तारमात्मानंमेनेस्त्रीकरणाद्भुवः १६
श्वश्रूपादानपाकृतुंनिदेशात्स्वर्गिणःपितुः ययाचेयाऽकैपथ्यात्कनैराज्याधिदेवते १७
तांविज्ञप्तुंस्वयंस्नुषाभ्रात्रानैवाविशत्पुरीम् नंदिग्रामगतस्तस्याःपादन्यासमिवाभुन
क्त १८ दृढभक्तिरितिप्रेम्णाराज्यतत्त्वापरःसुधीः मातुःपापस्यभरतःप्रायश्चित्तमिवाकरो
त् १९ रामोपिसहदेवेदेस्यावनेवन्येनवर्तयन् वचारसानुतःशांतोहृदेस्वाऽऽश्रंतंयुवा २०
प्रभावस्तंभितक्षायमाश्रित्तस्यवनस्थलम् कदाचिदेकसीतायाःशिश्येकिंचिदिवश्रमा
त् २१ रेणैःखिलनलैस्तस्याविस्रंसत्तनौहिन्नः प्रियोपभोगचिह्नेषुपौरोभाग्यमि दंतविप्राऽध्यायिया:
वांवस्त्रं २२ तस्मिन्नास्थत्सिधोकांहरागोरागावबोधितः भ्रांतश्चक्षुश्चेतस्मादेकनेत्र २

पर्णशालामथस्निग्धंविधूतामिःप्रविश्यसः वैरूप्यंपुनरुक्तेनभीषणंतामयोजयत् ४० सावक्रम
त्यधारिण्योवेणुकर्कशपर्वया अंकुशाकार्यांगुल्यातामतर्जयदंबरे ४१ प्राप्यचांशुजनस्थानं
रक्षोभिर्यत्नधर्षितं रामोपक्रममोचद्वैरक्षःपरिभवंनवम् ४२ मुखावयवसूनांतानेवृता
यत्स्फोरथुः रामाभियायिनांतेषांनदंवोरक्षंमंगलम् ४३ असृग्धानांपततस्तान्हृष्टान्क्रव्यादराक्ष
वः विरोदिजयाशंसांचापेसीतांचलत्मणे ४४ एकादशरथिःकामंयातुधानाःसहस्रशः
तेजनस्थानएवासंस्तावद्वाद्दशेसनैः ४५ असज्जन्नेनकाऊस्थःप्रयुक्तंमथदर्शनम् नचत्तमे
शुभ्रः प्रणमिवात्मनः ४६ तंशरैःप्रतिसंयाह्यवरत्रिशिरसोवधम् क्रमशस्तेपुनस्तस्यचा
निर्भिद्युः ४७ तैस्त्रयाणांशिनैबाणैर्यथाश्वविभुद्भिभिः आयुर्हानिगैःपीतंरुधिरंचपतत्रिभिः ४८

निर्भिन्नमुरोत्तानैवलेमहतिरक्तसम् अकृत्तंदर्शन्यत्रकबंधेभ्योनकिंचन ४९ सा
बाणवर्षिणंयोधयित्वासुरद्विषम् अब्रवीधायस्वाप्तगृध्रकंकवरूथिनी ५० एवंवा
क्यंनिशम्यानोरावणंप्रतिरक्षसम् तेषांश्रूयतनर्वैकोऽप्यहन्निहराभवत् ५१ नियुद्धास्त्र
ज्ञानांवधाच्चधनदानुजः रामेणनिहतंमेनेपंदशास्यसुखंसुखं ५२ रक्तसाक्षंगरूपेणवं
चयित्वासराघवौ जहारसीतांपत्तीव्रयासक्तमानविप्लुतः ५३ सीतान्वेषिणंगृध्रं
क्षनपक्षमपश्यतास प्राणैर्दशरथप्रीतेरनृणंकर्तुवर्तिभिः ५४ सरावणहृतांताभ्यांव
दसीचसमैथिलीं आत्मनस्तुमहत्कर्मप्रवक्तारावदंसंस्थितः ५५ तयोस्तस्मिन्नवीक्षतापि
हृत्वापन्निःस्वयोः पितरौवाग्मिसंस्कारांमंतरावदतेक्रियां ५६ वधनिर्धीतशापस्यक

धोरस्योपेक्षातः सुग्रीवेसख्यंरामस्यसमानव्यसनेहतौ ५७ सहत्वावालिनंवीरस्तत्वदेचिर
कोपितेयातोःस्थानइवादेशेसुग्रीवंसत्र्यवेशयत् ५८ इतस्ततश्चवैदेहीमन्वेषुर्भर्तृचो
दिताः कपयश्चहरीर्तस्यरामस्यवमनोरथाः ५९ प्रहस्तावुपलब्धायोतस्याः संपातिद
र्शनात् मारुतिःसागरंतीर्णःसंसारमिवनिर्ममः ६० दृष्ट्वाविचिन्वतातेनलंकायांराक्षसी
[illegible]वल्लीभिःपरीतेवमहोषधिः ६१ तस्यैभर्तुरभिज्ञानमंगुलीयंददौहरिः
[illegible]मिर्वान्तुमैथिल्यदानंदासुबिंदुभिः ६२ निर्वाप्यप्रियसंदेशैःसीतामेत्यवधोद्यतः
[illegible]कोत्तरणसोहारिर्नियहः ६३ प्रत्यभिज्ञानरत्नंचरामायैदर्शयत्कृती हु
[illegible]यातेदेव्याःवस्तिमत् ६४ संघायहृदयन्यस्तमणिस्पर्शनिमीलितः अ

[illegible]थसंमर्शोपियालिंगननिर्हृतिम् ६५ श्रुत्वारामःप्रियोदंतंमेनेतत्संगमोत्सुकः म
[illegible]पिलंकायाःपरिवालघुम् ६६ सप्रतस्थेरिनाशायहरिसैन्यैरनुद्रुतः नके
वलंधनुःपुरुहूतेपिसंबाधवर्त्मनि ६७ निर्विभृमदधःकृलेतंप्रपेदेविभीषणः स्नेहाश
[illegible]विश्वचोदितः ६८ तस्मैनिशाचरैश्वर्यंप्रतिशुश्रावराघवः कालेख
लुप्तमास्त्राःफलंबध्नंतिनीतयः ६९ ससेतुबंधयामासयोवभोलवणांभसि रसात
लादिवोन्मग्नःशेषःस्वप्नायशार्ङ्गिणः ७० तेनोत्तीर्यपथालंकारोरयायामासपिंगलैः
हितीयंहेमप्राकारंऊर्वङ्गिरिवानरैः ७१ रणःप्रवरतेनवभीमःप्लवगरक्षसाम् दिवि
[illegible]भिनकाऊस्थयोलस्पजयघोषणः ७२ पादपाविद्धपरिघैःशिलानिर्घृष्टभूरुहैः अ

तिशस्तनखव्यासःशैलस्तम्भमतंगजः ७३ युगलकम् अथरामशिरस्छेददर्शनोद्भ्रान्तचे
तस्म् सीतामायेतिशंसंतीत्रिजटासमजीवयत् ७४ कामंजीवतिमेनाथइतिसाकिल
होश्चत्म् प्राप्नुत्वासत्यमस्यानंजीविनास्मीतिलङ्किता ७५ गरुडापातविश्लेषमेघ
नादास्वबंधनम् दाशरथ्योःशरैश्छिन्नशस्त्रवृत्तमिवाभवत् ७६ ततोविभेदपोलस्त्यः
ह्यावदसिलक्ष्मणम् रामस्त्वनाहतोप्यासीद्विदीर्णहृदयःशुचा ७७ समारुतसुता
नीतौषधिहृतव्यथः लंकास्त्रीणांपुनश्चक्रेविलापाचार्यकंशवैः ७८ नादसंमेघना
दस्य शैलायुधप्रभम् मेघस्येवशरत्कालोनकिंचित्पर्यशेषयत् ७९ कुंभकर्णःक
पिसैन्यभक्षणव्यग्रः स्वयंकृतः हरीश्वरमंशृंगीवटंकक्लिन्नमनःशिलः ८० अका

ज्यानंसतदादेशात्कपीनुद्यानेनकशः॥विवेशचपुरींलंकांसमाद्यंद्रीश्वरं॥२

लेशोथिलोमत्रिशस्त्रोद्यभवान् रामेषुभिर्तीवासौदीर्घनिद्रांप्रवेशितः ८१
इतरानपिरक्षांसिपेदुर्वान्नकोस्मिन् रक्तासिसमरेत्थाचित्रयोणितनदीष्विव ८२
गिरंविधपोलस्त्यःपुनर्युद्धायमंत्रिणम् अशरण्यमशरण्यंवाजगदघातिनिश्चितः ८३
रामंपतिमोलोकालंकेशंचवशस्थिनम् हरिरथ्यारथंतस्मैप्रतिघायपुरंदरः ८४ त
मारुततुजपरंव्योमगंगोर्मिवायुभिः देवसूतभुतालंबीजैत्रमध्यास्तराघवः ८५
मातलिस्त्यमाहेंद्रंमामुमोचतनुद्रुमम् यत्रोत्पलदलश्यामंशस्त्राण्यापुःसुरद्वि
षाम् ८६ अन्योन्यदर्शनप्राप्तविक्रमावसरंविराम् रामरावणयोर्वैरंचरितार्थमि
वाभवत् ८७ भुजसंधानबाहुल्यादिकोपिथनकश्चनः दशशेसयथाश्वैमान्त्वंश

इवस्थितः ८६ ज्ञेतारंलोकपालानांस्वरैरर्चितेश्वरम् रामस्तस्मिन्कैलासे
तमरिंदुष्कृतान्तम् ८७ तस्यस्फुरतिपोलस्त्यःसीतासंगमशंसिनि निवत्ता
नाधिकक्रोधः शरंसव्येतरेभुजे ८८ रावणस्यापिरामास्त्रंभित्त्वाहृदयमाशु
गम् विवेशभुवमाव्याप्तमुरगेभ्यइवप्रियम् ८९ वचसैवतयोर्वाक्यमस्त्र
ह्वेणनिगूहतोः अन्योन्यजयसंरंभावृषयेवादिनोरिव ९० विक्रमव्यतिहारे
णसमान्पाशहस्तयोरपि जयश्रीरंतरावेदिमंत्रवारणयोरिव ९१ कृतघ्नेषि
कृतघ्नैस्तयोर्मुक्तासुरासुरैः परस्परशरघ्राताः पुष्पवृष्टिमसेहिरे ९२ ॥
अथनीलांजनोदारःशातज्यीमंथशत्रवे हूनांवैवस्वतस्यवक्त्रशोन्मलिमदीपत ९३

रवे
८८

रक्षोवीरयशःप्रतापशमनोशंसत्रिदिवः अर्धचंद्रमुखैर्बाणैश्चिच्छेदकदलीसखम् ॥
९४ अथार्यैरंदथोवाचविभीषणकथनुर्धरः आस्यमस्यप्रियाशोकशल्यनिष्कर्षणो
द्यतः ९५ तद्यास्मि शरधाभिन्नदहशोदीप्तिमन्मुखम् वपुर्महोरगस्येक्ष्वा
लक्षमंडलच ९६ तेनमंत्रपुतेननिमेषार्धादपातयत् रामोरिपुशिरःपंक्ति
मज्ञातव्रणवेदनाम् ९७ बालार्कप्रतिमेवाप्सुवीचिभिन्नायतिष्ठतः रामस्यरक्तः
कायस्यकंठच्छेदपरंपरा ९८ महतोमश्यतांतस्मिंशिरांसिपतितान्यपि मनो
नाप्तिविश्वासपुनःसंधानशंकिनाम् ९९ अथमद्गुरुपदैर्लोकपालद्वि
षोनामनुगतंमलिम्लदैर्गंडभित्तीर्विहाय अविनियमितरत्नऋद्धेर्यौवनस्यशत्रोः

सरभिसविभक्तेभव्यवर्षपपात १०३ यंनाहरेःसपदिसंहृतकार्मुकज्यंमृक्षा
च्चवर्गनृपितदेवकार्यन्न नामाकरावणशरार्चितकेतयष्टिर्धरंथहरिहत्वसुत
निनाय १०४ रघुपतिरपिज्ञातवेगेविशुद्धांप्रसह्याप्रियाप्रियसुहृदिविभीषण
रंक्रमण्यप्रियवैरिणः रविसुतसहितेनतेनानुयातः ससौमित्रिणाभज्ञविशितवि
मानारिरुहेःप्रतस्थेपुरीम् १०५ ॥ ॥ ॥ डोंइतिश्रीकालिदासविर
चितेरघुवंशेमहाकाव्येहादशः सर्गः ॥ ॥ ॥ श्रीरामचंद्रायनमः ॥ ॥
डोंअथरावण सकलगुणगुणज्ञः रत्नाकरोवीक्ष्यमिथःसतांयोगाभिधानोहरि
रित्युदार १ तैर्दिव्यपर्यामलयाहिभक्तेमत्तेनाफेनिलमंबुराशिम् लाघा

श्रीः
८५

पदंविभक्तेनविगाहमानः२

पथेनेवशरन्प्रसन्नगंदाशमाविष्कृतसारतारम् १ गुरोर्नियोगात्कपिलेनपूर्वं
रसातलंसंक्रमितेतुरंगे तत्थेमुर्वीमवदारयद्भिःपूर्वैःकिलायंपरिवर्धितोनः २ ॥
गर्भेथपर्यंकमरीचयोस्मादिहत्रिमार्गश्रुतेवस्तुनि ग्रंथिनेवक्ष्मेसोविभर्तिपद्मा
दंड्योतिर्डंडन्यनेन ३ तोतामवस्थाप्रतिपद्यमानस्थितेदशव्याप्यदिशोमहि
मा विष्णोरिवास्मानवधारणीयमीदृक्तयाह्यमियत्तयावा ४ नाभिप्रसूतांबुरु
हासनेनसंकल्प्यमानःप्रथमेनथावा अनुपुगंतोचितयोगनिद्रःसंहृत्यलोकान्पु
रुषोधिशेते ५ पतत्रिराजोत्तमिदानगंथाःशरण्यमेनंशरणोमहीशाः नृपा
श्चोपन्नविनःपरेभ्योधर्मोत्तरंधर्ममवाप्नुयंते ७ रसानलादादिभवेनपुंसाभ

वःप्रयुक्तोहहनक्रियायाः अस्मोक्तमेभःप्रलयप्रदंसहूर्तवक्त्राभरणंवधूव ८
मुखार्पणेषुप्रहृतिप्रगल्भाःस्वयंतरंगाधरदानदक्षाः अनंतसामान्यकलत्र
हृन्निःपिबंत्यसौपाययनेचसिंधूः ९ ससत्त्वमारायसरिन्मुखेभ्यः संमीलयं
तोविहृताननत्वम् अमीशिरोभिस्तिमयःसरंध्रैर्ध्वितन्वंनिजलप्रवाहम् १०
मातंगकैःसहसोत्पतद्भिर्भिन्नाविधायप्रसभंइकेनाव् कपोलसंसर्पित
यावरोधसंतिकर्णतरंगचामरत्वम् ११ वेलानिलायप्रहृताभुजंगामहोर्मि
भिर्नानिर्विशोधाः सूर्यांशुसंपर्कसमिद्धरागैर्यन्यंतएतेमणिभिःकणस्थैः श्रीः
१ [illegible] ८६
८६

[illegible] मानिशंवक्षथम् १२ प्रहृत्तमात्रेणपयोनिधानुर्भावर्त
वेगाद्रथांगाह्वयनेन आभातिभूयिष्ठमितःसमुद्रःप्रमथ्यमाणोगिरिणेवभूयः
१३ अस्मिंश्चकल्पस्यनिशेर्नलानामेषातमालद्रुमराजिनीला स्वारस्यालभ्रुवि
भातिवेलाकलंकलेषामलिनेवधारा १५ वेलानिलःकेतकरेणुभिस्तेसं
भावयत्यानननमायतादः मार्जंतमंडनकालहानेर्वीवविंबापरबद्धतृष्ण
म् १६ एतेवयंसैकतभिन्नशुक्तिपर्यस्तमुक्तापरलेपयोधेः प्राप्तामरूर्तनवि
मानवेगात्कलंफलावर्जितपूगमालि १७ कृतस्मनावत्करभोरुपश्चान्मार्गस्थि
तंविणिद्दिपातम् एषाहिहरीभवतःसमुद्रात्सकाननानिध्यतनीवरूमिः १८

क्वचित्पथा संचरतेघनानांक्वचित्सुराणांमरुतांक्वचिच्च यथाविधोमेमनसोभिलाषःप्रवर्त
तेपश्यतस्तथाविमानम् ए(असौमहेंद्रद्विपदानगंधीत्रिमार्गगावीचिविमर्दशीतः आका
शवायुर्दिनयोवनोत्थानाचामतिस्वेदलवान्मुखान्ते २९ करेणवानायननिस्तृतेनस्पृ
ष्टस्त्वयाचंडिकृतहलिन्या आसुंचतीवाभरणांशुनीपमुद्भिन्नविषुद्दलयोघनस्ते ३१ ।
अधीजलस्थानमुपोढविघ्नंमत्वासमारुह्यनवोदजानि अध्यासतेवीरभृतोपघात्वं
दिरेफिताम्पाश्रमसंडलानि ३२ हरादियंचेदनिभस्पतत्वीतमालतालीवनराजि
नीला आपातिदेलालवणावुराशेर्घोरानिरुद्धेवकलंकलेखा ३३ सैषास्थली
यत्रविधिन्नगात्रोभ्रष्टंमणावुत्परमेकमुर्व्याम् अदृश्यतत्वच्चरणारविंदविश्लेषदुः

खंदिदृक्षुटोनम् ३४ त्वंरक्तसाभीरुयतोप्रनीतातंमार्गमेनाःकृपयेवबुद्ध्या द्य
दर्शयन्दर्भनिशाङ्कुरत्वःशाखाभिरावर्जितपल्लवाभिः ३५ मृग्यश्चदर्भाङ्कुरनिर्व्य
पेक्षान्त्वांगतिंरुद्धवोधयन्माम् व्यापारयंत्वोदिशतिप्रियास्तुत्पद्मराजीनि
विलोचनानि ३६ एतद्धिरेमल्यवतःपुरस्तादाविर्भवन्त्यंबरलेखिशृंगम् नवंपयोय
त्रनेमयाचत्वद्विप्रयोगात्सुसमंविसृष्टम् ३७ गंधश्चधाराहतपद्मलानांकरंबमं
योद्गतकेसरंच स्निग्धाश्चकेकाःशिखिनोत्वयामेयस्मिन्विनोडुश्रसहान्पश्रुवन् ३८
र्ध्वानुसर्तेस्मरतान्वरात्रौकंयोत्तरंभीरुतवोपयद्भम् गुहाविसारीणपतिवाहितानिम
यावकंयद्विधुनगर्भितानि आसारसिक्तक्षितिवाष्ययोगान्मामतिणोद्यत्रचभिन्नको

हेः विडंब्यमानानवकंदलैस्तेविवाहधूमाकुलिताक्षिलक्ष्म्याः ॥९॥ उपोढवानीरगृहे
पसह्यान्कालत्वयारिक्तवसारसानि हरावतीर्णापिवतीवखेदादसूनिपेपासलिला
निहरिणः ॥१॥ अत्राविधुक्तानिरयोगनासोमन्योन्यदत्तोत्पलकेसराणि इंद्वानिहरा
तपर्तिनातेमयाप्रियेसस्पृहमीक्षितानि ॥१॥ इमोतरश्रोकलतांचतन्वीस्तनाभिरा
मस्तबकावनम्राम् त्वत्प्राप्तिबुध्यापरिरभ्यमानःसोमित्रिणासास्तरहेनिषिद्धः ॥१॥
अत्रविमानांतविलंबिनीनांश्रुत्वास्वनंकांचनकिंकिणीनाम् मत्वाद्रुतंतांवलसत्य
तंयेसीतावरीक्षारसयंक्रयन्तम् ॥१॥ एषात्वयापेलवमध्यपापिघरांबुसंवर्धि श्रीः
तबालवृक्षः आक्रांतपल्लवकुसुमशोभइच्छाचिरात्पंचवटीमनोमे ॥५॥ अत्रान्त ८८

गोदेक्षणायानिहतस्तरंगवातेनविनीतखेदः रहस्तडंगनिषसादधास्मरामि
वानीरहेउसुहृत्तम् ॥१॥ भ्रूभंगमात्रेणयदात्मचोनःप्राभंशय द्योनदुरंतमन्तम्
उत्पाविलोभःपरिशंकिहेतोर्भीमोसनेःस्थानपरिग्रहोयम् ॥२॥ त्वेताभिरुमाग्रमु
दयकीर्तेस्तस्यदमाक्रांतविमानमार्गम् श्रुत्वाहविर्गंधिरतोविमुक्तंसमश्नुतेमे
लक्षिमानमात्मा ॥१॥ एतन्मुनेर्मानिनिशीतकर्णैःपंचाप्सरोनामविहारवारि
ग्राभातिपर्यंतवनेविहारान्मेघांतरालस्थमिवेंडविंबम् ॥१॥ पुरासदर्भांकुरमात्र
वृत्तिश्चरन्मृगैस्सार्धमृषिर्मयोना समाधिभीतेनकिलाभिनीतःपंचाप्सरोयौवन
रूपवेषम् ॥१॥ तस्योयमंतर्हितसौथभाजःप्रसक्तसंगीतसदेगशब्दः वियद्गतःसु

प्यकचंद्रशालाः क्षणंप्रतिश्रुन्मुखीः करोति ४९ हविर्भुजामेधत्रनोचतणोमधेल
लाद्दनपसन्नसन्निः असौतपस्यैरलपस्वीनाम्नासुतीक्ष्णश्चरितेवसंतः ४२॥
अमंसहासप्रहितेक्षणानिव्याजार्थसंदर्शितमेखलानि नालंविकर्तुंजनितेंद्रशंकं
सांगजाविभ्रमचेष्टितानि ४३ वाचंयमत्वात्क्षणतिमभैवकंपेनकिंचित्स्तनितोरुस
मूर्ध्नः हस्तिविभाजव्यवधानमुक्तो पुनःसहस्वार्चिषिसन्नियत्ते ४४ एवोक्तमालो
क्यमृगाणांकंडूयितारंऊशस्रचिस्मावम् सभाजयंमेधजनस्यबाढ़ःसव्येन
रंत्राङ्कमतःप्रयुंक्ते ४५ अदःशरण्यशरभंगनाम्नस्तपोवनंपावनमाहितामेः वि
रायसंतप्यसमिद्धिरग्निंयोमंत्रपूतांतनुमप्यहोषीत् ४६ कायाविनीताश्चपरिश्र

मेषुश्रियृसंभाव्यफलेष्वमीषु तस्यांतियीनांमधुनासपर्योस्थितासुपुत्रेष्विवपा
दपेषु ४७ यासस्तनोद्गारिहरीमुखेभ्यःशृंगाग्रलग्नाबुदवप्रपंकः बध्नातिमेबंधुरगा
विदत्तैर्भ्रूभंगकंडूमनिवर्तिचक्रः ४८ एषाप्रसन्नसलिलानवाहासरिद्धिरंतरभा
वतन्वी मंदाकिनीभातिनगोपकंठेमुक्तावलीकंठगतेवभूमेः ४९ अयंसहोन्नि
द्रितमालस्तवप्रवालोपचयेनयस्य कर्णार्पितेनांकवधूकपोलंप्रार्थ्यकालागुरु
पत्रलेखम् ५० अनियहत्रासविनीतसत्त्वमन्योन्यगाफलबंधिदृष्टम् वनेतपःसा
धनमेतदेत्रेणविकूजनोदयत्सःप्रभवम् ५१ यत्राभिषेकायतपोधनानांस्तन्यर्द्रहस्तो
द्धृतहेमपद्माम् प्रवर्तयामासकिलानघत्वोत्स्रोतसंत्र्यंबकमौलिमालाम् ५२ वी

रागलैर्धौतमुनीनामग्नीसमध्यासितवेदिवेधाः निर्वातनिष्कंपतयाविभांतियो
गाधिरूढोदवशाखिनोपि ५३ त्वयापुरत्नाडुपयाचितोयः सोयंवटः श्यामइतिप्रतीतः
तं सन्निधीनामिवगारुडानांसपद्मरागःफलितोविभाति ५४ तमित्वयाशुल्क
[illegible] कैरस्तगिंदीवरमालयेव हस्तिहरेः कृष्णमृगत्वचेवभूतिःस्मरारेरिव कं
ठभागं ५५ दृश्यार्थयाशारदमेघलेखानिर्यातनिस्त्रिंशरुचास्विदेव गवाक्षकाला
गुरुधूपजन्मोहर्म्यस्थलीलेपसुधानवेव ५६ नवारसंघातशिलाहिमाद्रेर्जीत्यंज
नप्रस्रवशोभयेव पतत्त्रिणोमानसगोचरांश्चेणीवकादंबविहंगपंक्त्या ५७
[illegible] रिकात्तयोगाद्देहुर्यकोत्पारशनावलीव गंगारवैरुन्मडयासमेत्य

पुलिंदसेनापरभागमिद्धा ५७ चक्रालकम् क्वचित्प्रभालोपिभिरिंदनीलैर्मुक्तामयी
यष्टिरिवविभासे अन्यत्रमालासिनपंकजानामिंदीवरैरुत्कचितानरेव ५८ क्वचित्व
गालोप्रियसानसानोकादंबसंसर्गकृतीवहरिभिः अन्यत्रकालागुरुपत्त्रांकाभक्तिर्भुव
[illegible] कल्पितेव ५९ क्वचित्प्रभाचंडमसीनमोभिश्छायानिलीनैःशबलीकृतेव अ
न्यत्रशुभ्राशरदभ्रलेखावारेश्चिवालव्यनभःप्रदेशा ६० क्वचित्तरंगोरगभूषणेवभासा
गणानतुरीश्वरस्य पण्यांगनावद्यांगिविभातिगंगाभिन्नप्रवाहायमुनाजलौघैः ६१ समु
द्गस्योर्जलसन्निपातेष्वात्मानमत्रकिलाभिषेकात् तत्त्वावबोधेनविनापिमूढात्त
त्यजंतिजंतुशरीरबंधः ६२ पुरंनिषादाधिपतेरिदंयस्मिन्मयामौलिमणिंविहाय ज

LIBRARY BOMBAY BRANCH OF THE ROYAL ASIATIC SOCIETY

वासवद्वास्त्वरदन्तमंतुः केकेयिकामाःकलिनास्तवेति ६६ पयोधरैः पुण्यजनांगना
नांनिर्विशद्भेमघटोरुणेयस्याः ग्राह्मंसरः कारणमाम्रवाचोबुद्धेरिवाव्यक्तमुदाहरंति ६७
नलानियातीरनिखातयूपैर्वहत्ययोध्यामनुराजधानीम् तरंगमेधावृथावजीगे
रित्याकृभिःपुण्यजनीकृतानि ६८ यांसैकतोत्संगसखोचितानांप्राप्यैःपयोभिःप
रिवर्धितानाम् सामान्यथार्द्रीभवमानसैमेंसंभावयन्पुत्रकोसलानाम् ६९ से
यंमदीदजननींवतेनसान्त्वेनराज्ञासरयूर्विपृक्ता हर्षेसतेशिशिरानिलैर्मातरंग
हस्तीपरिष्वंगइव ७० चक्रुलकं विरक्तसंध्यापरुषंपुरस्तात्यंद्यरतःपार्थिवम् श्रीः
डिंडीरपिंडैरिकेहमत्कथितप्रवृत्तिःप्रत्युद्गतोमांभरतःससैन्यः ७१ अशिश्रियं द्यापरि

तृप्तिः२ देवतः२

पौतनंगत्यप्रत्यर्पयिष्यत्तेनवोससायुः हत्वानिहत्यायम्येखरीस्मरक्षिणो
त्वामिदलक्ष्मणोमे ७३ असौपुरस्कृत्यगुरुपसत्तिःपश्चादवस्थापितवाहिनीकः ह
ईरमात्यैःसहचीरवासान्मामर्घ्यपाणिंभरतोभ्युपेति ७४ पित्राविसृष्टांमदपेक्षयायं
यःश्रियंयुवाप्येकगतांभोक्ता इयंतिवर्षाणिनिनाय कृच्छ्रंभ्रष्टस्तीवव्रतमास्थि तयासहोग्र
थाम् ७५ एतावडुक्त्वातिदाशरथीतरीयामिक्ष्वाकुविमानमथिदेवतयाविदित्वा
ज्ञातिष्यथादेवतनारसविस्मयाभिरुद्दीक्षितंप्रकृतिभिर्भरतानुगाभिः ७६ त
स्मात्पुरस्मरविभीषणदर्शितेनसेवाविचक्षणहरीश्वरदत्तहस्तः यानादवातरद
हरमहीतलेनगार्गेणभंगिरचितस्फटिकेनरामः ७७ इक्ष्वाकुवंशगुरवेप्रयतः

र्वं प्रणम्यसंभ्रान्तंभरतमर्घ्यपरिग्रहांते पर्यस्व [illegible] नतसूर्धनिचोपनिद्यौनक्तपोः संस्व १
त्रद पितृराज्यमहाभिषेके ७३ श्मश्रुप्रहर्षितमाननविक्रियोस्तान् ताम्रारोहत प्र २
९२ स्तानिदमंत्रिदशाच अन्वयहीन्प्रणमतः सुभदृष्टिदानैर्वीतानुयोगमधुरादरया
रिवे४ चवावा ७४ दुः [illegible]बंधुरयसृत्तहरीश्वरोमेपोलस्त्यवंसमरेषुपुरः प्रहर्ता ३
स्य त्याहृतेनकथितौरघुसुंगवेनव्युत्क्रोलदमणमुभौभरतोववंदे ७५ सौमित्रि
णातदवुसंमसृजे सचेनमुत्थायनवशिरसंदृशमांलिलिंग त्रडेंद्रजिन्मुहरण
व्रणकर्कशेनकिरपत्रिवास्यभुजमध्यमुरःस्थलेन ७६ रामस्तयाहरिचरपत श्रीः
यस्तदानीमुत्वामनुष्यवपुराहरुर्गजेंद्रान् येषुदारुणवरुधामस्वारियारा: ९२

मसेवका:१ चंचलदामनीकं२ सन्दन्त:

तै २
प्रोलाधितोहणसुवान्युपलेभिरंते ७७ सानुज्ञवःप्रभुरपितृणदाचरणेभेनोर्थ
दृशास्यप्रभवानुशिष्म् मायाविकल्पनविरोपियस्तदीयैर्नस्यंदनैस्तलिनकुंभि
मभाकिशोभः ७९ भूयस्तलोरघुपतिर्विलसन्पताकमध्यास्तकामगतिसंवर
सायं४ नोक्षिमानम् दोषातनंबुधहस्मतियोगहृष्टस्तारापतिस्तरलविद्युदिवांबुहंस्म् ८०
शरत्कालेन५ तत्रेश्वरेणजगतांप्रलयादिवोर्वीर्वीत्वयेनरुचमभ्रगणादिवेंदोः रामेणमैथिल
स्तांदशकंधरकुलादभुतांधृतिमतींभरतोववंदे ८१ लंकेश्वरप्रणतिभंगहृद्य
नंतईंद्रयुगचरणयोर्जनकात्मजायाः न्येशानुदृत्तिनिरतिलंचशिरोंसमाधोरन्यो
न्यपावनमसूडुभयंसमेत्य ८२ कोशार्धवृत्तिपुरसारेणगत्वाकाऊस्थः लि

१ स्मारणगति
२ यस्य ३

भक्तिप्रणयादनुद्योगनीयं दशान्तरं तत्र समंप्रपन्नौ॥ अपश्यतां दाशरथी जनन्यौ दैवादिवोपप्लवनक्षत्रतत्यौ २

रवं
षद
एच्

वित्तज्ञेनपुण्यकेन शत्रुघ्नप्रतिविहितोपकार्यमौर्यः साकेनोपवनमुदारमध्युवास॥
एन् ॥ ॥ ॥ इतिश्रीकालिदासकृतेरघुवंशेमहाकाव्येत्रयोदशःसर्गः ॥ ॥
ओंनमःश्रीरामचंद्राय ॥ ॥ ॥ प्रत्यागतौतत्रचिरप्रवेशादपश्यतांदाशरथीजनन्यौ
क्रमुद्वतींशीतमरीचिलेखेदिवेवरूपांतरदुर्विभाव्ये १ उभावुभाभ्यांप्रणतौजनानां
प्रसाक्रमंविक्रमशोभिनौतौ विस्पष्टमस्रांथतयानदृष्टौज्ञातौस्तनस्पर्शसुखोप
नंदाभ्यां २ आनंदतःशोकतमस्तिरोभूद्वाष्पस्तयोरशीतेशिशिरोविभेद गंगासरय्वोर्न
लपुलतन्हिमाद्रिनिष्पंदइवावतीर्णः ३ तौपुत्रयोर्नेत्रतशस्त्रमार्गान्द्रोनिर्वीगे मातरौ श्रीः
प्रसूतिसूत्रौ अमीप्रितंतत्रकलांगनानांनवीरस्शर्मकामयेनाम् ४ लोकाव एच्

राजपत्नीनां १

स्थितस्यापि

र्भर्तुर्नचाणैर्हसीतेतिनामस्वमुदाहरंती स्वर्गप्रतिष्ठस्यपुरोमहिष्यावभक्तिभेदेन
स्पर्धबंदे ५ उन्निद्रवत्पंननुसानुजोसौहनेनभर्तांशुविनातवैव कक्षंमहत्तीर्णइ
निप्रियाहांतासचतस्त्रोप्रियमप्यमिथ्या ६ अथाभिषेकंरघुवंशकेतोःप्रारब्धमानंद
जलैर्जनन्योः प्रिवर्तयामासुरमात्यवृद्धास्तीर्थाहृतैःकांचनकुंभतोयैः ७ सरित्समु
द्रान्सरसीश्चगत्वारत्नाःकपीद्रैःमुनिपादितानि नस्मापतन्भूमितलानिनिस्तोर्विध्यस्य
मेघप्रभवाइवापः ८ तपस्विदेक्षक्रिययोपिताद्यःप्रेक्षणीयःसुतरांवधूवर्गेदने
पथ्यविधानशोभानस्योस्तिनासीत्पुनरुक्तशोभा ९ समौलिरंदोहरिमिश्रसैन्यस्त मौलयःसचिवाः२
र्यस्तनानस्त्रिपौरवर्गान् विवेशसोधोद्गतलाजवर्षोभूपोरणंमन्यरजन्यानीम् १०

तोरणेस्त्रीजनेद्वारंपुरंद्वारजनोपुरस्त्रीजनमगरः१

सौमित्रिणासावरतेनमंदमीप्सितवाल्यव्यजनोरथस्थः धृतातपत्रोभरतेनसाक्षा
तंघानइवार्यवृत्तः ११ पुलकम् प्रासादकालागुरुधूमराजितस्याःपुरोवायुवशेन
क्षिप्ता वनान्निरुतेनरहृद्हेनसुकासुर्यवणिरिवांबभासे १२ श्वश्रूजनानुक्षितचारु
देशंकर्णीरथस्थांरघुवीरपत्नीम् प्रासादवातायनदृश्यबंधैः साकेतनार्योंजलिभिः
प्रणेमुः १३ सुरत्नभामंडलमानसूर्यंसाविव्रतीशाश्वतमंगरागम् रात्रंदुहंति
पुनःस्वदुर्यसंदर्शितावङ्गिगतेवभर्त्रा १४ वेश्मानिरामःपरिवर्हवंतिविष्वाणयसो
हार्दानिविश्रंभकृतह्यः वाच्यायमानोबलिसन्निकेतमालेष्वशेषस्यपितुर्विवेश १५॥
इतीक्षिरस्यदवसत्यानाधेश्यनस्वर्गफलाद्गुरुर्नः नचिंत्यमानंसुकृतंनवेति

सर्गः २

तस्यांनिशायांप्रथमप्रबोधःसुप्तेजनेसूतसुतोजजागार १ तंमागधीवंदिवरा
स्तुतिज्ञाःस्तुतिप्रियंसुप्तविबोधनायसमेत्यतस्थुः २ तेषांस्तवैःसूतसुतोविबुद्धः
प्रीतोददौरत्नमयंविभूषणम् ३ तेनाभिनंद्यप्रतिपूज्यचैनान्विसर्जयामासमहा
नुभावः ४ ततोविसृष्टाःस्तुतिपाठकास्तेसंस्तुत्यसंस्तुत्यपुनःपुनर्नृपम् ५
जग्मुर्यथाढ्यंधनिनंधनंवाविद्यावदातंविदुषांसभांवा ६ ततोनिवृत्तेषुसुहृज्जनेषु
सुप्तेषुसर्वेषुपरिच्छदेषु ७ सुप्तेषुसर्वेषुपरिच्छदेषु ७ सुप्तेषुसर्वेषुपरिच्छदेषु ७
सुप्तेषुसर्वेषुपरिच्छदेषु ७ सुप्तेषुसर्वेषुपरिच्छदेषु ७ सुप्तेषुसर्वेषुपरिच्छदेषु ७

नापीनपयोधरास्तनेनाचक्षुनामिवक्रान्तिकास्तु २२ तेनार्थवल्लोभपरा खेनतेनघृता
विघ्नभयंक्रियावान् तेनासलोकःपितृवान्निनेत्रातेनैवशोकापनुदेनपुत्री २३ सयो
रकार्याणिनिरीक्ष्यकालेरमेविदेहाधिपतेर्दुहित्रा उपस्थितंस्वाहवपुस्तदीयंकृत्वोपभो
गोत्सुकयेवलक्ष्म्या २४ तयोर्यथाप्रार्थितमिंद्रियार्थानासेदुषोःसद्मसुचित्रवत्सु प्रा
णेषुरःखात्पिदंडकेषुसंचिंत्यमानानिसतीबबन्धुः २५ अथाधिकस्निग्धविलो
चनेनसुतेनसीताशरयोर्दुरेण आनंदयित्रीपरिणेतुरासीदनक्षरव्यंजितदोहदेन २६
[illegible]यशोविवर्णांतराक्रांतपयोधरायाम् विलुप्तमानांरहसिप्रती
[illegible]रमणीभिलाषम् २७ सादृश्यनीवारफलानिहंसैःसंबर्द्धयेखान

श्रीः

स्वं चद एहि

मदोषाभ्युक्तसंत्यजामि इत्येकपत्नाश्रयविक्लवत्वादौसीत्सदोलाचलचित्तवृत्तिः ३७
निश्चित्यसोनन्यनिवृत्तिवाच्यंत्यागेनपत्न्याः परिमार्ष्टुमैच्छत् अपिस्वदेहात्किमुतेदृ
यार्थाद्यशोयनानांहियशोगरीयः ३८ मसन्निधेत्मावरजानृशंसास्त्रिक्रियादर्श
नन्नुन्नहर्षान् कौलीनमात्मश्रयमोचचदेतेभ्यःपुनस्त्वदुवाचवाक्यम् ३९ राजर्षि
वंशस्यगुप्रस्तेरुपस्थितःपश्यतकीदृशोयम् मनःसदाचारशुचेःकलंकोपयोद
वाहादिवदर्पणस्य ४० पौरेषुसोहंबहुलीभवंतमपोतरंगेष्विवतैलबिंदुम् सोहंन
तत्पूर्व [illegible]गीश आलानिबंधस्थाणुमिवद्विपेंद्रः ४१ तस्यापनोदायफलप्रह
न्नुपस्थितायामपिनिर्वपेतः त्यदयामिवैदेहसुतापुरस्तात्सुदृनेमिपितृगौत्तये

श्रीः
एहि

तदेवपूर्वमस्यापवादस्यतत्र २ आलानंगजबंधनं २ कलंकस्य २

सर्गःस्वभावतिर्यक्चनिश्चयाच्चामरुचिषु ४

कलंकवते २ ४२ अदैमिचैनामनघेतिकिंतुलोकेपवादोबलवान्मतोमे छायाहिभूमेःशशिनो
मलत्वेनकथितापुडिमतःप्रजाभिः ४० स्त्रीवधोनोनचमेप्रयासोत्यर्थःसवैर
प्रतिमोचनाय अमर्षणःशोणितकांक्षयाकिंपरास्पृशंतंदशतिद्विजिह्वः ४१ न
आदेशःनिश्चयः४ द्वेषसर्गःकरुणार्द्रचित्तैर्नमेभवद्भिःप्रतिषेधनीयः यद्यर्थितानिर्जनवाच्यशल्या
न्त्राणान्नयाधारयतांचिरंवः ४२ इत्युक्तवंतंजनकात्मजायांनितांतरक्ताभिनि
वेशमीशम् नकश्चनभ्रात्यतेप्रशंसतिवेदुर्मासीदनुवर्तितुंवा ४३ सलक्ष्मणं
लक्ष्मणपूर्वजंमावि लोकालोकत्रयगीतकीर्तिः सौम्येतिचाभाष्ययथार्थभाषी
स्थितंनिदेशेपृथगादिदेश ४४ प्रजावतीदोहदशंसिनीतेतपोवनेष्वस्पृहयालुरे

निष्कुराग्रहं ५ अनुवर्तितुं २

प्रजावतीग्रहणाय।

रवं
चद
९७

वा सत्रंथीतद्व्यपदेशनीयांप्रापय्यवाल्मीकिपदंत्यजैनाम् ४५ सशुश्रुवान्मातरि
भार्गवेनैपितुर्नियोगात्प्रहृतंविशंकम् प्रत्ययहीर्दयशासनेनदीक्षागुरुणार्घ्य
विधारणीया ४६ अथानुकूलश्रवणप्रतीतामंत्रस्तुभिर्पुरुधुरंतरंगैः स्थंते
मंत्रप्रतिपन्नरश्मिमारोप्यवैदेहसुतांप्रतस्थे ४७ सानीयमानाकुविरान्प्रदेशान्प्रि
यंसोमेप्रियइत्यनंदत् नाबुद्धकल्पद्रुमतोविहायजातंतमात्मन्यसियत्रहृत्तम् ॥
४८ डुगोजनस्याःपथिलक्षणेयत्सव्यंतरेणास्फुरतातदक्षणा आख्यातमस्यैपुरुभा
विदुःस्फुरंतंतल्लुप्रियदर्शनेन ४९ साऽनिमित्तोपगमाद्विधात्मधःपरिस्रान्
सुप्रारब्धं राज्ञःशिवंसावरजस्यसख्यादिर्म्योशशंसेकरणैरबाह्यैः ५० भानुनि

अनरण्येनरूपेणा
पाप्ता१

श्रीः
९७

दुःशकुनेन२
नाप्रशस्तीरंनयंस्यादपसव्यंतदक्षिणं३

प्रतितो३

योगादितोवनेतेसाधीसुमित्रात्मनयोविहास्यन् अवार्यनेवोक्तिवीचिहस्तैर्दुरो
द्वेहित्रास्थत्तयापुरस्तात् ५१ [illegible] तोभात्मजायोपलिनेवता
यं गंगानिधायाहृतनोविशेषस्तारसंधामिवसत्यसंधः ५२ अथव्यवस्था
पितवाकथंचित्सोमित्रिरन्तर्गतयाकंठः क्षैत्यानिकोमेघइवाश्मवर्षंमहीपतेः
शासनमुल्लुलाप ५३ ततोभिषंगानिलविप्रविद्धाप्रभ्रश्यमानाभरणप्रसूना स्व
र्भूमिलाभप्रभवापरित्रौलतेवसीनासहसाजगाम ५४ इक्ष्वाकुवंशप्रभवःकथंत्वां
त्यजेदकस्मात्प्रसितायचेतः इतिक्षितिःसंशयितेवतस्यैदोषवेशंजननीनतावत्
५५ सालब्धसंज्ञानविवेददुःखंत्यागतासःसमतप्यतांतः तस्याःसुमित्रात्मजयत्न

संध्याप्रतितास
प्रादेयप्रः३

वा२

प्रहृतिंछिः३

अकारणात्२

मत्यप्रतिनः३

संशयंप्राप्ता२

प्रहृतिः पंचभूतेषुप्रधानेमूलकारणे३ अग्निसंगःपरिभवःतेनविद्धाअग्निहोत्रात्रच्छंसाससी१

रघु
वंश
९८

लक्ष्मणः २

वक्तमाल्य चयः ४

अमृता प्रकाशकाण्ड ५

संततिस्थायिनिकं ६

रामचंद्रस्य ९

लक्ष्मीविभ्रमायतः ३

लक्ष्मणोऽहार्दशुल्कस्तनाः प्रबोधः ५६ नचावदद्भर्तुरवर्णमार्यानिराकरिष्णोरभिनाभिनंदत्।
इतीव आत्मानमेवस्थिरदुःखभाजंपुनःपुनर्दुष्कृतिनंनिनिंद ५७ आश्वासयन्नाश्रमदर्शनेन
दाक्षायणीतामवलोक्यातिवाल्मीकिनिकेतमार्गः निर्ह्रादयन्मेभर्तृनिदेशरौद्रंदेवंदिवंत
मस्वेनिबभूवनम्रः ५८ सीतानमुत्थाप्यजगादवाक्यंप्रीतास्मितेसौम्यचिरायजीव
दित्योजसाचिल्लरिवाग्रजेनत्रात्रायदित्यंपरवानसिक्तम् ५९ श्वश्रूजनेसर्वमनुक्र
मेणविज्ञाप्यैःप्रापितमध्वगानामः प्रज्ञानिधेकंमधिवर्तमानंस्नुषोरनुध्यायतचेत
सेति ६० [illegible]यामक्वचनात्मराज्ञावक्रौविशुद्धामपियत्समक्षम् मालोकवा
दश्रवणःहासीत्तस्यकिंतत्सदृशंकुलस्य ६१ कल्याणबुद्धेरथवातवायंनका

अयंतःकरणा चा गा मच्चामपुरुषैकवचने १

अन्यजन्मपापा नां १

मंकोमदिशंकनीयः मज्जैवजन्मांतरपातकानांविपाकविस्फूर्जथुरप्रसह्यः ६२
उपस्थितोदूरमपास्यलक्ष्मीवनंमयासार्थमभिप्रपन्नः त्वांप्राप्यतस्यांमुरा
वास्मिंस्तवाप्यत्रवनेवसंती ६३ निशाचरोपप्लुतभर्तृकानांतपस्विनीनांभवतः
प्रसादात् भूत्वाशरण्याशरणार्थमन्यंकथंप्रपत्स्येत्वयिवर्तमाने ६४ किंवातवा
त्यंतवियोगमेवंकर्यामुपेदाहतजीवितेस्मिन् स्वाद्दक्षणीयंयदिमेनतेजस्त्वदीय
मंतर्गतंमेतनयः ६५ साहंतपःसूर्यनिविष्टदृष्टिरूर्ध्वप्रसृतेश्चरिष्यतिप्रियं भूयोय
थामेजननांतेरपित्वमेवभर्तानचविप्रयोगः ६६ नृपस्यवर्णाश्रमपालनंयत्सुच
रितोयधर्मोमनुनाप्रणीतः निर्वासितायैवमतस्त्वयाहंतपस्विसामान्यमवेक्षणीया ६७

जन्तुर्जनुर्जन्मजनि जनित्रं जन्तुरित्यमरः २

४ निषादेनलुब्धेन केनविद्धोवाएनहतःयोसावंदुनःमा त्वमतस्यदर्शनादुत्रः समुत्पन्नः४

त्यं २

स्वं वद एणं

तथेतिनिःत्याःप्रतिगृह्यवाचंरामानुजेदृष्टिपथंव्यतीते सामुक्तकंठंव्यसनातिभाराच्च
कंसविद्वाऊरीवभृयः ६० नृपंमयूराःकुसुमानिस्तादर्भानुपात्तान्विजहुर्हरिण्यः
तस्याःप्रपन्नेसमदुःखभावमत्यंतमासीदुदितेवनेपि ६१ तामभ्यगच्छदुदितानुसा
रीमुनिःकुशेध्माहरणाययातः निषादविद्धांडजदर्शनोत्थःश्लोकत्वमापद्यतय
ाशोकः ७० तमस्वनेत्रावरणंप्रमृज्यसीनाविलापाहिरनावबंदे तस्येमुनिर्दी
हमनिंगदंशीदन्त्वासपुत्राशिषमित्युवाच ७१ ज्ञानेविसृष्टांप्रणिधायतंत्वामिथ्या
पवादात्किलतेभजंतं तन्मावधीरादिषुयंतरस्यंप्राप्तासिवेदेहिपतुर्निकेतम् ७२
उत्खातलोहत्रणकंटकोपिसत्यप्रतिज्ञैर्व्यवितत्थनेपि त्वांप्रत्यकस्माद्विपरीतवृत्ता

वाल्मीकिः = कविः ४

वाल्मिकेः = ५

दुःखमाकाष्याः २

कीर्तिभावं ४

त्यक्तो ६

श्रीः एणं

चिंतांमाकुरु २ अन्यदेशस्थं २ प्रतिज्ञानंप्रयत्नेस्यात्प्रवेष्टुंचसमाधिनेतिविषम २

वत्स्येवमन्युर्भगवान्ययज्ञेमे ७३ तवोत्तकीर्तिःश्वशुरःसखामेसनोभवत्वेदकरःपितातेपुरिस्थितांचपतिदेवतांचकिंतन्नयेनासिममानुकंप्या ७४ तपस्विसंसर्गविनीतस
त्वंगोवनेवीतभयावसास्मिन् इतोभविष्यत्यनघप्रसूतेरपत्यसंस्कारमयोविधि
स्ते ७५ अश्रूयतीरंमुनिसन्निवेशैस्तमोपहंवीतमसंविगाह्य तन्मैकतोत्संगबलि
क्रियाभिःसंपत्स्यतेतेमनसःप्रसादः ७६ पुण्यंफलंचार्तवमाहरंत्यो बालेयबर्हस्तरोर्हि विनोदयिष्यंतिनवाभिषंगासुरवाचोमुनिकन्यकास्त्वाम् ७७ पयो
घटैरात्रमबालवृक्षान्संवर्धयंतीस्वबलानुरूपैः असंशयंपाणिनयोपपत्तेस्तनंधय
प्रीतिमवाप्यसित्वम् ७८ अवेहिमत्प्रत्यभिनंदिनींतांवाल्मीकिरादायदयार्द्रचेताः

अहंहसतत्रवप्रसत्तेरहंतिउत्पद्यतइतिअकृच्छ्रोहि २

सीतागमनतृष्णासर्ग २

तापस्यः ३

रघु वंश १०० इंगुदीतापसतरुः

सर्वं मृगाप्यासितवेदिपार्श्वे स्वमाश्रमे श्रोतसमेनिनाय ७९ तामर्पयामास सशोकदीनो
नीवारसाग्मघोतिषु तापसीषु निर्विष्टसारासपि तृभिर्हिमाद्रौ रत्यौ कलादर्शइवोदयीषु ८०
नाईंगुदीस्नेहकृतप्रदीपमालीर्णमेध्याजिनतल्पमंतः तस्यैसपर्यानुपदंदिनातेनिवा
रुहेतोरुर्जविनेहः ८१ तत्राभिषेकप्रयतावसंतीप्रयुक्तरक्षाविधयोतिथिभ्यः वन्ये
नशावल्कलिनोशरीरपत्युः प्रजासंततयेबभार ८२ अपिप्रभुः सानुशयोपुनास्यादि
त्युक्तकःशक्रजितः प्रहर्ता शशंससीतापरिदेवनांतमनुष्ठितंशासनमग्रजाय ८३
ब्रह्मण्यमाहूतसवाप्यलक्षाद्वर्षीयसहस्यचेदः कौलीनभीतेनगृहान्निरस्तानते
नैदेहमानन्दनलः ८४ निरूप्यशोकंस्वयमेवधीमान्वर्णाश्रमावेक्षणजागरूकः

दूरीकृत्य १ विलापांते २ स्याकौलीनंतलोकावादे युद्धेपश्चात्पक्षिलिंग २
वर्णाश्रमाणामेवरक्षणेजागरूकः सावधानः १

सानुग्रहः ५

श्रीः १००

भ्रातृलिंगस्वीकारेणसदृशःप्रयोगोपश्यततत्प्रात १ अपवादस्तीतस्य १

सश्रीरिवागारणभोगमृद्धंराज्यंरजोरिक्तमनाः शशास ७५ तस्यैकभार्योयरिवादभी
रोः साध्वीमपित्यक्तवतोनृपस्य वक्षस्यसंक्रान्तसुखैवसंतीरिमेसपत्नीरहितेदल
दर्मी ८६ सीतांहित्वादशमुखरिपुर्नीपयेमेयदन्यांतस्याएवप्रतिकृतिसखोय
क्रतुनाजुहाव हृन्नोतेनश्रवणविषयप्रापिणातेनभर्तुः साडुर्वारव्यथमयिपरित्या
गःखविधेहे ८७ ॥ ॥ ॥ इतिश्रीकालिदासकविविरचिते रघुवंशेमहाकाव्येचतु
र्दशःसर्गः ॥ ॥ ॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ ॥ ऋतसीतापरित्यागः सरत्ना
करमेखलाम् बुभुजेपृथिवीपालःपृथ्वीमेवैकबंधुताम् १ लवणेनविनुन्नेत्या
त्मामित्रेणतमभ्ययुः मुनयोयज्ञनाभाजःशरण्यंशरणार्थिनः २ अवेत्यरामंतेनास्मि

चक्रवर्ती ४

महत्तर ५

दुर्वारश्रमध्यायथापी डायस्यतते ४

रत्नकरएवमस्तुदएव मेघलारत्ननामस्याःसा तो २

द्वैतीयक २

रामंप्रत्याजगमु १ रामाज्ञाविधि ३ तत्रगीःविशेषोक्तविधिरपवादः १

नप्रजाकुःस्वतेजसा त्राणाभावेहिंशापास्त्रोःऊर्वतितपसोव्ययम् ३ प्रतिष्ठिश्रावकाऊ
स्थस्तेभ्योविघ्नप्रतिक्रियाम् धर्मसंरक्षणायैवप्रवृत्तिर्भुविशां[illegible]णाः ४ तेरामायव
धोपायमाँचक्षुःसुरविद्विषः इतेयोलवणःशूलीविशूलःप्रार्थ्यतामिति ५ आदि
देशाथशत्रुघ्नेनेत्युक्तेमायरराघवः करिष्यन्निवनामास्यधार्यमभिनिग्रहात् ६ यःक
श्चनरक्षणेहिपरमेकःपरंतपः अपवादइवोत्सर्गंव्यावर्तयितुमीश्वरः ७ अथतेन
अनुज्ञाशीलनोदाशरथीरथी ययौवनस्थलीःपश्यन्पुष्पिताःसुरभीरभीः ८ रामा
देशादनुवंशेनागतस्यसिद्धये पश्चाद्ध्ययनार्थस्यधात्रीरथिरिवाभवत् ९ आ
विपूर्णगुणभिःसागंछंजपत्तावरः विरराजरथप्रेष्ठोबालखिल्यैरिवांशुमान् १०

तस्तर्णवर्णोकाबभूववसतिर्यतः रथस्तनोत्कर्णसगेवाल्मीकीयेतपोवने ११ तस
विःश्लक्ष्णनाशकुमारेलोलवाहनम् तपःप्रभावसिद्धाभिर्विद्याप्रतिपत्तिभिः १२
तस्यामेवाश्रयामिन्यामेनंवन्नीप्रजावनी सुतावस्तनयन्नाकोशदंडाविवक्षितिः १३
संनानश्रवणाज्ञातुःसौमित्रिःसौमनस्यवान् प्रांजलिर्मुनिमासंत्र्यप्रातर्युक्तरथोय
यौ १४ सचप्रापमधुपर्कंकेभीनस्याश्वक्लिन्नः वनात्करमिवादायसंध्याशिमुप
स्थितः १५ धूमस्रोवसागंधीज्वालाबभुशिरोरुहः कव्याहुतिपरीवारश्चिताग्नि
रिवजंगमः १६ युगलकम् अपश्यलंतमासाद्यलवणेलक्ष्मणानुजः हरोयसांसु
नीनोहिंसयोरंध्रप्रहारिणम् १७ नातिपर्याप्तमालोकामन्कुंदोरघवेतनम् दिष्ट्या

स्वं त्वमसिमेयात्रभीतेनैवोपपादितः ९ इतिसंतर्ज्यशत्रुघ्नंरावणस्सज्जिघांसया प्रांशु
यंद मुत्पात्यामासस्फुरत्कालंबमिवद्रुमम् १० शत्रुघ्नप्रहितैर्बाणैरनेराशकलीकृतः गा
१०२ त्रैर्युध्यरजःप्रायनशाखीनेन्नृतेरितः २० निशानंस्वस्यशूलस्यरत्नस्तस्मैमहोप
लम् प्रतिघायहतात्तस्यमुष्टिंहृथगिवस्थितम् २१ ऐंद्रमस्त्रमुपादायशत्रुघ्नेन
सिकतास्योपिहपद्धिः सताडितः सिकतावादपिपरांप्रपेदेपरमाणुताम् २२ तमुपाद्रवदुग्रस्यदक्षिणंदो
निशाचरः एकतालइवोत्पातपवनप्रेरितोगिरिः २३ कार्त्तस्वरपत्रिणशात्रौ भि
दहसाधादित्यर्थः२ न्नहृदयंतनू आनिनायभुवःकंपंजहाराश्रमवासिनाम् २४ वपुसापंक्तयःपतु
र्हेतस्योपरिरक्षसः तत्यतिक्षेढिनोस्त्रिदिव्याःक्षुभ्यद्दृष्टयः २५ महत्वालवणं

वातुलकाश्वणादपिपरमस्त्रमतां प्राप्तः४ रुद्रोदेवतास्यशस्त्रस्यद्वारुद्रंसंस्त्रीक्रूलालोहृष्टितिधातवः३

४ दक्षिणोदोर्मुधम्यंतवणंस्तमुपाद्रवत् ५ खगावात्यादिनोवियःपक्षिणः२

वीरलक्ष्मीलोलुपस्यः भ्रातुःसौंदर्यमात्मानमिंद्रजिद्दयशोभिनः २६ नस्यसंस्तूय लक्ष्मण२
मानस्यरिक्तार्थैस्तत्पक्षिभिः शुभैर्विक्रमोदयैर्व्रीडयावनतंशिरः २७ उपस्थलं
चक्रेलिंगव्यत्ययः३ सकालिंगाःपुरोरुक्षवणाः निर्मर्मेनिर्मर्मोर्ध्वभुजंमधुराकृतिः २८ यो
सौराज्यप्रकाशाभिर्विभोर्यौवराज्यनिभैः स्वर्णाभिश्चंद्रवमनैरुत्त्वेवोपनिवेशिता
ग्रीवोरुतः३ पृष्ठे तत्रसोपस्थितःपश्यन्प्रभुर्नोचैक्रधाकिनीम् हेमभक्तिमतींश्रमेःसवेणौ
यथाविधाद्धेः मिवपिप्रिये २९ सावादशरथस्यापिजनकस्यचमंत्रकृत् संवत्सरोभयप्रीत्यामे
थिलेयोयथाविधि ३० सुनोकृशालवोत्सृष्टगर्भलोदीनदारव्यया कविःकृशा
लवविवचकारकिलनामतः ३१ सांगंचवेदमध्याप्यकिंचिदुत्क्रान्तशैशवो स्व

पिधीचाकल्योव्याकरणंनिरुक्तंज्योतिषंतथाछंदसांचितिश्चैवश्रौतान्याह। भ्रातृद्वेषालवेवासेस्मृतिकालनिः
मैनीषिणः१ वाशब्दःसप्तादिसंख्यानुपंगार्थः१ चक्रवाकवती पंचतामितीमारभ्यालवशब्दोमेपाथिलोमवाचीस्मृतिःलवस्मृतिः
एविशोधस्मृतिकाष्ठितः२

क्षमपः ग्रात्मानंशंबुकेनाभश्दंसुरपदार्थिनम् ४९ तपस्यनधिकारित्वान्मज्ञानोत्तमङ्गा
वहन् शीर्षच्छेद्यपरिश्छिद्यनियंताशस्त्रमादद े ५० सतड्क्रेहिमलिप्तेव किंशुल्कमिवपंक
जम् ज्योतिष्कणाहतश्मश्रुकर्म्मनालक्ष्यादहरत् ५१ ग्रेतदंडःस्वयंराज्ञालोभश्दंसतां
गतिम् तपसाऽश्वरेणापिनस्वमार्गविलंविना ५२ रघुनाथोप्यगस्त्यनमार्गसंदर्शिता
त्मना महौजसासंयुयुजेशरत्कालइवांमलः ५३ कुंभयोनिरलंकारंतस्मैदिव्यपरि
ग्रहम् ददौक्षत्रंसमुद्रेणभीतेनेवात्मनिक्षयम् ५४ तंदथन्मेथिलीकंगनिर्व्यापारेणबा
हुना ग्रात्मनिवहतेरामःप्राकूपरासहिजात्मजः ५५ तस्यसर्वादितोनिंदोद्विजः पुत्र
समक्षं स्वानिदर्शयामासत्रातुर्वैवस्वतादपि ५६ तमधर्म्यमुताश्वरक्षः कपि

पापकारकं?
किंजल्कःकेसरोस्त्रि
यां?

प्रार्गलेदर्शिताग्रात्मायेन
नसतेन?
दिव्येनपरिधेह्येवस्यतंप
ग्रलंकारं?

२ चिरंस्थानेगृहेनेगोधिरस्यमोक्षनिकेतनमितिच २ ग्रामसमीपेनिवेशेस्तेर्मुनिभिःच
जन्मनःहिः४ ज्योतिर्मंद्योतइष्टिच२ ग्रामांतउपशल्यस्यात२

उपायनमुपगात्स
मुपस्तरस्तोपदा
दग्र ग्र२:११

४ नविद्यतेऽन्यज्ञियायस्य
सोनन्यज्ञानिःतस्यान
न्यज्ञानेःज्ञायायानिङि
निनिङ्४

स्थ५

३ प्राचेतसेनवाल्मीकि
नाहतंप्राचेतसापत्ने३
पत्नीत्रानमाचस्या
दित्यङ्ग्र२:३

४ क्रियायाःग्रधिकःसंभारःसंजातिर्यस्यसएवंविधोष्टोमरेवाभवत्:प्रवृत्तः४ यज्ञहेतुनाग्रश्वेतोमनोरंजयितुंनोत्पादितंकिंतर्हि
ग्रपितुनकिमपीत्यर्थः२

रवं पंद १०५ ष२

हलीं ६४ नक्षीत्थवरोकायासंसदंस्तुमुखीवभौ हिमनिष्पंदिनीप्रातर्निवातेवदन
स्थलीं ६५ वयोवेशविसंवादिरामस्यचेतयोश्रुसा जननावीत्यसाहृष्यंवीडापन्ना
वतिष्ठत ६६ उभयोर्नतथालोकःप्रावीण्येनविसिस्मये नृपतेःप्रीतिदानेषुवीतस्पृ
हतयायया ६७ गेयेकेनविनीतोवाकस्यवेयंकवेःकृतिः इतिराज्ञास्वयंपृष्टौतौ
वाल्मीकिर्मुनिसत्तमम् ६८ अथसावस्तोरामःप्राचेतसमुपेयिवान् हरीक्षुर्त्पात्मनो
देहंराज्यमस्मैन्यवेदयत् ६९ सत्तावीत्यायरामस्यमैथिलेयौनवात्मजौ कविःका
व्यं कोवन्वेसीतायाःसंपरिग्रहम् ७० तान्मुद्रासमदंनःस्वधानेजातवेदसि दो
राम्याइक्षस्तौतनौवंत्याःअहंधुःप्रजाः ७१ ताःस्वचारित्रमुद्दिश्यपत्न्यापय

प्रत्या० १०५

तस्य० तदौकरणवत्तस्थौ रामोयज्ञी वलोचनः॥ समंहर्षविषादाभ्यांपुत्तस्तेप्रोक्तवान्मु

नविश्वासंवक्तु० हृषितःरामवाक्यमनन्त२ विश्वासयतु० नि०१२

३ नियमाःशौचसंतोषतपोदयतेः

तमैक्षिष्ट [illegible]नीमेनांप्रनिपत्स्येत्वदाज्ञया ७२ इतिप्रतिश्रुतेराज्ञाजानकीमा
श्रमंप्रतिः शिष्यैरानाययामासस्वसिद्धिंनियमैरिव ७३ हिलकम् अन्येद्युरृष्यका
ऊस्थःसन्निपत्यमुरोकसः कविमाह्वाययामासप्रस्तुतप्रनिपत्तये ७४ स्वरसंस्कारवत्ये
वपुश्चाभ्यासहसीतया ऋचेवोदर्चिषंस्त्र्यंसामसुनिरुपस्थितः ७५ काषायपरिवीतेन
स्वपाणिपिंडवत्तया अन्वमीयतमुद्रेतिशांतेनवपुषैवसा ७६ तनास्तदालोकमया
स्मितसंकुतचक्षुषः तस्थुस्तेवीक्षुखाःसर्वेफलिताइवशालयः ७७ तांहृष्टिविषये
भर्तुर्मुनिर्गास्यितविश्रुतः ऊरुन्निरीक्ष्यायंवत्सेस्वरैर्लोकमित्यशात् ७८ अथवाल्मी
किशिष्येनपुण्येभावर्तितंपथः आचम्योदीरयामासतीतासत्यांसरस्वतीम् ७९॥

तस्थुस्तेवीक्षुखाः३ उच्चारयामासः

शालयःकलमाश्चैव सिक्थाश्चाजपुरुषकाः३

वाङ्मनःकर्मभिः पत्यौव्यभिचारोयथानमे तथाविश्वंभरादेवी मामंतर्धातुमर्हसि ७० एव
मुक्तोतया साध्वीरंधसंघोभवद्भुवः शातकुंभमिवज्योतिः प्रभामंडलवृघया ७१ तत्रैना
मपश्यल्लक्ष्मणोन्निद्धसिंहासननिषादिनीं सन्नद्धशरासनाखड्गासीद्धृतधरां ७२ सासीता
मेकमारोप्यभर्तृपरिग्रहनेक्षणम् मामेतिव्याहरत्येव तस्मिन्यातालमभ्यगात् ७३
रसातलस्यसंरंभसीतात्यर्पणविक्लवः गुरुर्विधिबलापेक्षीक्षयामासपन्नगः ७४
ऋषीन्विसृज्ययज्ञांतेसुरुदश्चपुरस्कृतान् रामः सीतागतस्नेहंविदधेतदवाप्तये ७५॥
पृथिवीसंदेशात्तदेशांसिद्धसाधनम् ददौदक्षत्वभावार्थंभरतायभृतव्रतः ७६ भ
रामस्यपरमानुधिनिर्तित्यंकेवलम् आतोषयाहयामासमत्वाक्षयंसायुधम् ७७

वदत्येवप

चुनामकं २ ५ अर्धकोपांमठीमालांमहीनिर्हारएवसं॥ धिधिमित्यौलपत्नौ द्वैवालंधनुषिसंदधे

चतुर्विंशमिदंवाद्यादिआतोद्यनामकं

१ नक्षशिलापुष्करावतीनाम्नोः १

संरक्षणपुत्रौमुद्गलौएजधान्योत्तरदाक्षयोः अभिषिच्याभिषेकाहौरामांतिकंमगात्पुनः
७८ अंगदंचंद्रकेतुंचलक्ष्मणोप्यात्मसंभवौ शासनाद्रघुनाथस्यचक्रेकारुपथेश्वरौ ७९
इक्ष्वाकुपतिपुत्रास्तेजननीनांजनेश्वराः भर्तृलोकप्रपन्नानांनिवापान्निदधुःक्रमात् ८०
प्रोत्थमुनिवेषोथकालःप्रोवाचराघवम् रहःसंवादिनौपश्येदावांयत्संत्यजेरिति ८१॥
नथेतिप्रतिपन्नायविरक्तात्मानृपायसः आचख्यौदिवमध्यास्यशासनात्परमेष्ठिनः
८२ विज्ञानपितयोर्ह्रासःस्थःसमयलक्षणोभिनत् भीतोदुर्वाससःशापाद्रामसंदर्शनार्थिनः ८३ संगत्वासरयूतीरंदेहत्यागेनयोगवित् चकारोपस्थआत्मनः प्रतिज्ञांसूनृतव्रतः ८४ तस्मिन्नात्मचतुर्भागेप्राङ्मुकुर्मथितस्थुषि राघवःशिथिलंतस्थौभुवि

२ गद्यलक्ष्मणोक्षी द्वैवंमाभूदुर्मविपर्ययः॥ परित्यागोवधोवापिसाधूनामुभयंसमं ६॥२

कुम्भोद्भवकुलस्त्रियां ४

उत्तरादिषु २

शासनवचनैः १

रवं १७ पदं

धर्मक्रियादिव ॥ सन्निवेश्यकुशावत्यांरिपुनागांकुशंकुशः श्रावस्तीवसतौसह
जैत्रजित्रास्त्रुलवैलवम् ॥ उदकप्लवनस्थेस्थिरधीःसाधुजोग्निपुरस्सरः अस्खलितः
पतिवात्सल्याद्गृहवर्त्मसयोध्यया ॥ युगलकं ज्ञातकुलस्यदत्तज्ञाःपद्मोहरि
राक्तसाः कदंबमुकुलस्थलैरभिहृष्टपुष्टात्मभिः ॥ उपस्थितविमानेनतेनभक्ता
नुकंपिनो चक्रेत्रिदिवनिःश्रेणिस्मरहरनयायिनाम् ॥ यज्ञोप्लवरकल्पोश्व
त्तमंगलनवमज्जनाम् अतस्तदाख्यातीर्थपावनेनविपश्चिते ॥ सविभुर्विबुधा
शेषुप्रतिपन्नात्मसूर्तिषु त्रिदशीभूतपौरार्थेस्वर्गोतरंमकल्पयत् ॥ निर्वर्त्य
वंदरा[illegible] कार्यशेषाणांविश्वकर्मनःस्तनुर्मविशान्सन्नलोकप्रतिष्ठासु

मिश्रयोनां ३

सप्तमीबादिषु ३

श्रीः १७

रामप्रतिज्ञाः ३

मिश्रो

मई ३

कुशादन्यो २

रघुसंतानीयाः ३

लंकामर्थंयजानयंश्चोभयंस्थापयित्वाकीर्तिलंभइयमिवगिरौदक्षिणेचोत्तरेच ॥
१०३ ॥ ॥ ॥ ॥ ॐइतिश्रीकालिदासविरचितेरघुवंशेमहाकाव्येपंचदशःसर्गः
ओनमोनारायणाय ॥ ॥ ॥ ॐअथतेरसन्नरघुपुत्रवीरोन्येषुपुरोत्तमनयागुणैश्च
चक्रेकुशोरत्नविशेषभाजंसौध्रात्रमेघाहिकुलानुरागिं ॥ तेलेनुवार्तागजबंधमु
ख्यैरस्तुष्टिताःकर्मभिरप्यवंध्यैः अन्योन्यदेशप्रविभागसीमावेलासमुद्राइवनव्य
तीयुः ॥ चतुर्भुजोशप्रभवःसतेषांदानप्रदत्तैरनुपारतानां सरहिपानामिव
सामयोनिर्भिन्नोपिविप्रसारवंशः ॥ अथार्धरात्रेस्तिमितप्रदीपेशय्यागृहेसुप्त
ज्ञनेविबुद्धः कुशःपवासस्थकलत्रवेषांमदृष्टपूर्वांवनितांमपश्यत् ॥ सासायु

प्र।

वाक्यादिशेषउत्तमरत्ने भजतीतिसत्रविशेष भाक्तेत्रे

अतिसमर्थाः ५

वार्त्तिकव्याख्यावंशयो विशिष्टः ५

सूर्यस्योदयकपाले दसमानीयप्रजापतिः॥हस्तात्र्यांपरिगृह्याथसप्तसामान्यगायतागायतोब्रह्मणस्तस्मात्सप्तत्रामतंगजाइति॥२

पूर्वार्द्धेनधू वैकायेनविशेषेणस्थितोऽद्रिर्यस्मात् तत्सरा घनीघेनसः ३

साधारणापार्थिवकैःस्थितापुरस्तात्पुरुहूतभासः ज्ञेतुःपरोऽतयशसूर्वैतस्योन्नलिंबं
धुमतोबबंध ४ तांसोनपोढागलमप्यगारढायामिवादर्शतलंप्रविष्टाम् सविस्म
योदाशरथेस्तसज्ञः प्रोवाचसूर्यार्थविसृष्टतल्पः ६ लङ्घोतरासावरणापिगेहेयो
गप्रभावोनचलक्ष्यतेते विभर्षिचोकारमनिर्दृतानांसृणालिनीहेमसिवोपरागम् ७
कस्येयुभोक्तुमपरियहोवाकिंवामदभ्यागमकारणंते आचक्षमत्वावशिनोरहूणं
मनःस्तीविभुरवग्रहन्नि ८ तमब्रवीन्मागुरुणानवद्योयानीतपोरास्वपदोन्मुखेन
तस्मादुःसंप्रतिवीतनाथोन्नानीहिराजन्पुरदेवतानाम् ९ वस्तोकसारंमिश्रयसा श्रीः
हंसोरुःयबडेरिवाविश्त्या समग्रशक्तोत्वयिसूर्यवंश्येसनिग्रयन्नाकरुणोभव १०८

धि२

गृहसंधि १

स्थाम् १० दिशीर्णतल्योद्दशनोनिवेशःपर्यस्तशालःप्रभुणाविनामे विडंबयन्पस्त
निरुद्यमर्यदिनांतसुप्तानिलभिन्नमेघम् ११ निशासुभास्वत्कलत्पुराणांयःसंचरो
दृष्टिसारिकानाम् नदन्मुखोल्काविचितामिवाभिःसवाद्यतेराजपथःशिवाभिः १२
आस्फालितंयत्प्रमदाकराग्रैर्मृदंगधीरध्वनिमन्वगच्छत् वन्यैस्तिनीमहिषैस्तदं
भःशृंगाहतंक्रोशतिदीर्घिकासु १३ सोपानमार्गेष्वयेषुरामानिक्षिप्तवत्सु
रणात्मरागान् सद्योहतन्यंकुभिरुत्थितव्याघ्रैःपदंतेषुनिधीयतेमे १४ चित्र
स्त्रियाःपद्मवनावतीर्णाःकरेणुभिर्दत्तमृणालभंगाः नवांकुशाघातविभिन्नकुं
भासेभसिंहप्रहृतंवहंति १५ स्तंभेषुयोषित्प्रतियातनानास्त्रीतवर्णक्रमधू क्रो १

प्रतिमाप्रतिकृतनामित्यमरः ३

कक्षेशयाधिनिवासतंगानद्यंगशब्दापगमादतास्याः ॥ प्रा प्रादवोल्काहतशेषबर्हीःकीडामयूरावनवर्हिणत्वं

सणाम् तन्नूत्तरीयाणिभवंतिसंगान्निर्मोकपट्टाःफणिभिर्विमुक्ताः १६ कालांतरश्या
मलेषुनक्तंमितस्ततोरुद्धतरंगकेषु तएवमुक्तागुणशुद्धयोपिहर्म्येषुसंछेदनि
चेयपादाः १७ आवर्त्यशाखाःसदयंचयासांपुष्पाण्युपात्तानिविलासिनीभिः वन्यैः
प्रलिंदैरिववानरेलाः क्लिश्यंतउद्यानलतामदीयाः १८ रात्रौवनाधिष्ठितदीपभा
सःवांतमुक्ताश्चवियुक्तादिवापि तिष्ठंतियंतेक्रमितंतडालैर्विछिन्नभूपप्रसराग
रत्नाः १९ स्वशोणयायस्निपासभंगान्मृदंगशब्दापगमादलास्याः प्राप्तादवोल्का
स्तनाच्चरीभिःक्रीडामृगावनबर्हिणत्वम् २० बलिक्रियावर्जितसैकतानिह्ना
नीयंतेकिमनुवंति अपांतवानीरगृहेदृष्ट्वाश्न्यानिहंसैरसदृत्तलानि २१ तया। श्री:
१०९

(ए)

द्वि जा:४ स्वामित्व ४

हिमीमांसुलिंविसृज्यमार्गम्भुपेतंकुलराजधानीम् हित्वातनुंकारणमानुषी
तांस्वांउलेनपरमात्मसूर्तिम् २१ तथेतितस्याःप्रणयंप्रतीतःप्रत्यग्रहीत्प्रियह
रौ सूनाम् पूर्व्यभिव्यक्तसुतप्रसादाशरीरबंधेननिरोधश्च २२ तरंगुतंसंसदि
रा[illegible]तांप्रातर्हितेभ्योनृपतिःशशंस श्रुत्वातुपनंकुलराजधान्यासादात्यतित्वेर
तंसम्यनंदत २३ ऊशावतींश्रोत्रियसात्मकृत्वापात्रानुकूलेहनिसावरोधः
अनुद्रुतोवायुरिवांभवृंदैःसैन्यैरयोध्याभिमुखःप्रतस्थे २४ साकेतमालोपवना
यहस्तिविहारशैलानुगनेवनागैः सेनारथोदारगृहाप्रयाणैतस्यांभवर्जुगमरा
जधानी २५ तेनोतपत्रामलमंडलेनप्रस्थापितःपूर्वनिवासभूमिम् बभौबलौघः

सभा यो२
सभ्य४
यात्रायां पृथ्वले ऋतु
कूल योग्य तिथि वार५

शशिनोऽहतेनवेलामुदन्वानिवनीयमानः २६ तस्यप्रयातस्यवहथिनीनांपीडामपर्या
प्तवतीवसोढुम् वसंथराविस्तुपदंहिनीयमध्यारुरोहेवरजश्छलेन २७ उद्यच्छमाना
गमनायपश्चात्पुरोनिवेशोपथिचाव्रजंतीं सायत्रसेनादृशेनृपस्यतत्रैवसामग्र्यपदं
चकार २८ तस्यद्विपानांमदवारिसेकात्खुराभिघातात्चतुरंगमानाम् रेणुःप्रपेदेपथि
पंकभावंयकोपिरेणुत्वमियायनेतुः २९ मार्गेषिणीसाकटकांतरेषुवैंध्येषुसेना
बहुधाविभिन्ना चकारेवेवमहाविराहावहुप्रतिश्रुतिगुहामुखानि ३० सथातुमे
दाक्षणात्यनेमिः प्रभुःप्रयाणध्वनिमिश्रतूर्यः व्यालंबयद्विंध्यमुपायनानिपश्यन्पु
लिंदेश्वरादित्यनि ३१ तीर्थंतदीयंगजसेतुबंधास्तीपगामुत्तरतोस्वगंगाम् ग्र

दिनैः

चलालम्बनीवश्रवुर्हस्तिनोलंघनलोलपक्षाः ३२ सपूर्वजानांकपिलेनरो
षाद्भस्मावशेषीकृतदिव्यहानाम् सुराल्पयाप्तिनिमित्तमंभस्रोतसंसौम्य
मिलेववंदे ३३ इत्यध्वनःकैश्चिदहोभिरंतेकलेसमासाद्यऊशःसरय्वाः वेदि
प्रतिष्ठान्वितनाध्वरांणांस्वर्यानपक्ष्मच्छदशोरजोभिः ३४ आधूयशाखाःकुसु
मानिस्पृष्ट्वाचशीतान्मरुतस्तरंगान् तंक्लांतसैन्यंसरयूतरंगाकूलराजहं
न्याःप्रपुन्नागमोपवन्तवातः ३५ अथोपशल्येरिपुसैन्यशल्यस्तस्याःपुरः
पौरसखस्सराज्ञा कूलधुजस्तानिचलध्वजानिनिवेशयामासबलीवलानि ३६
तांश्चिल्पिसंघाःप्रभुणानियुक्तास्तथागतांसंश्रमसाधनत्वात् पुनर्नवीचक्रु

इति पूर्वोक्तप्रकारेण ३

स्व २

रवं
मोड किं प्रविश्य?
१११
विधिरिणः ऋणं विधि केतिअमरः५

रेपांविसर्गान्मेघानिदाघस्यपितामिवोर्वीम् ३७ ततःसपर्यासपरश्रमहारीपुरःपरार्ध्य
प्रतिमागृहायाः उपोषितैर्वास्तविधानविज्ञैर्निवर्तयामासरघुप्रवीरः ३८ तस्यास्त
राजोपदेनिशंतेकामीवकांताहृदयंनिविश्य यथार्हमन्यैरनुजीविलोकंसंभाव
दारदिप्त
यामासगृहैलदीयैः ३९ सामंडनासंश्रयिभिस्तरंगैः शालागृहस्तंभगतैश्चनागैः
सूचीभिरेविपिणस्थपर्णासर्वांगनद्धाभरणेवनारी ४० वसन्मतस्यावसतौरहस्
यंतःपुरेणशोभामधिरोपितायाम् नमेथिलेयःस्पृहयांबभूवभर्त्रेदिवोनाप्सल
कस्यचित् ४१ अर्थास्परत्नग्रथितोत्तरीयमेकांतपांडुस्तनलंबहारम् निःश्वास
हार्योशुकसौत्रगामचर्मःप्रियावेशमिवोपदेष्टुम् ४२ अगस्त्यचिह्नोदयनात्समीपं

हस्तिरक्षी लावद्वैः५

श्रीः
१११

स्निग्धत्वभास्वत्तिरसन्निधत्ते आनंदशीतामिवबाष्पदृष्टिंहिमस्रुतिंहैमवतीससर्ज ४३
प्रत्यूषयोर्दिवसौतिमात्रमत्यंतमेवत्वणदाचतन्वी उभौविरोधक्रिययाविभिन्नौ
नायायतीसानुशयावि वास्तास ४४ दिनेदिनेशैवलवंत्यथस्मात्सोपानपर्वाणि
निमुक्तदंभः ऊर्द्धंडपद्मंगृहदीर्घिकाणांनारीनितंबइयसंबभूव ४५ नवेषुसा
यंतनमल्लिकायाविडंभणंकर्णिषुऊह्यलेषु प्रत्येकविन्यस्तपदैःसशब्दंसंत्यामि
वैधाभ्रमरश्चकार ४६ स्वेदानुविद्धाइनखक्षतांकेभूयिष्ठसन्दंशिरसैकपोले च्युतं
नकर्णोत्पलिकामिवीनांशिरीषपुष्पंसहसापपात ४७ यंत्रप्रवाहैःशिशिरैःपरीता
स्रस्तांयोतान्मलयोद्भवस्य शिलाविशेषानधिशय्यनिष्कुंभागृहेषुनपस्

लग्न रहिं.
यान्त २
जलजंत्रभिर्नितधारा
ग्रहेषु ?

उद्दंडप्रकीट तन्नातंतो पद्मयस्मिन १
शिरसस्यपुष्पं १२

ग्रीष्माधिक्येन ५

गाढानिद्रं कामिनं जंघा
द्वानिके घूरानि ग्रंथा
तं०१

रवं वंचयति२ रीषप्रसवावतंसाः प्रभंजिनोवारिविहारिणीनाम् पारिप्लवाःस्रोतसिनिम्नगायाः शैवा
षोड लललोलांशूलयंतिमीनान् ३० आसांतलास्फालनतत्पराणांमुक्ताफलस्यश्रियमुद्वहंती
१२ करेषु पयोधरोत्सर्पिषुशीर्यमाणाःसंलक्ष्यतेनखिदुरापिहारः ३१ आवर्तशो
भानतनाभिकांतेर्भग्नोभृवोर्द्वदचराःस्तनानाम् ज्ञातानिरूपावयवोपमानान्य
एतानिवस्तूनि५ हस्तिनीनिविलासिनीनाम् ३२ तीरस्थलीवर्हिगिरुत्कलापैःप्रक्ष्मिप्यकेकैर
श्लाघ्यमानं२ भिनंद्यमानम् श्रोत्रेषुसंमूर्छतिरन्तरासांगीतानुगंवारिमृदंगवाद्यम् ३३॥
संभ्रमवेषु२ हंसश्रेणीयुवलाभिनंदेषिंडुप्रकाशांतरितोडुकल्पाः भ्रमीज्जलापूरितम्
निःशब्दत्वा इत्यगीतैःसंतेरशनाकलापाः ३४ एताःकरोत्पीडितदंडपारेहर्षात्स श्रीः
१२

सूपतेत्यर्ध२ रागयुक्तं२ जलमृजवातिवं३ वारि१
निरन्तरतिद्वा

लीभिर्दलेषुत्रिकाः वक्रेतराग्रैरलकैस्तरुण्यस्तूर्णोरुणान्वारिलवान्वमंते ३५
उद्धंधनाःच्युतपत्रलेखाविश्लेषिमुक्ताफलपत्रवेष्टः मनोज्ञएवप्रमदामुखानां
मंभोविहाराकुलितोपिवेश्मः ३६ मनोविमानादवतीर्यरेमेविलोलमाल्यःसह
तादिरंभ्रु स्कंधावलंबोन्नतपद्मिनीकः करेणुभिर्वन्यइवद्विपेंद्रः ३७ ततोनृ
पेणाधिगताःस्त्रियस्ताश्चक्षुर्मनांसातिशयंविरेजुः प्रागेवमुक्तानयनाभिरा
माःप्राप्येंद्रनीलंकिमुतोन्मिषत्वम् ३८ वर्णैर्दकैःकांचनशृंगसंस्थैस्तमायता
क्षःप्रणयादसिंचन् तथागतःसौमित्रिरवभासेसधातुनिःष्यंदइवाद्विराजः ३९
तेनावरोधप्रमदासखेनविगाहमानेनसरिद्वरांताम् आकाशगंगामतिरंरमेभि

स्वेनवस्तिकाख्यैतेः३

स्कंधलग्नशुक्तिकलितंकमनीयसंहतः५ रक्तपीतादिवर्णवतेः३

बभूव १ प्राप्य १

हेतोर्मरुत्वानिनयातलीलः ७० यक्षेभयोनेरधिगम्यरामः कुशायराज्येनसमंदिदेश
नदीस्थजैत्राभरणंविहर्तुरज्ञातपातंसलिलेमज्ज ७१ स्नात्वायथाकाममसौसदारः
तीरोपकार्यांगतमात्रएव दिव्येनश्नन्यंवलयेनबाहुमुपोढनेपथ्यविधिर्ददर्श ७२॥
जयश्रियःसंजननंयतस्तदामुक्तप्रवेगेरुणाचयस्मात् सेहेस्वनध्वंशमनोनलोभा
त्तान्तुल्यपुष्याभरणोहियीरः ७३ ततःसमाज्ञापयदाशुसर्वानानायिनस्तद्धि
वचेनदीस्थान् वंध्यश्रमास्तेसुरहोविगाह्यतस्वैरमनुग्रहात्मम् ७४ ऋतः
प्रयोक्तुर्दयलुर्मयेपयस्याभरणोत्तमंते नागेनलोल्पात्कुसुदेन्नूनमुपात्त
मेतद्भवानिनीतत्व ७५ ततःसकोपनृपतिर्ययुर्धरः कोपविलोहिताक्षः

निःफलोद्यमाः३ सोज्झपिलो२ आसमंतात्स्नानदीनःमुखप्रसादो मुखप्रसादो ये षांते३
कोपात्रुणेलोचन१

गजाधिष्ठितो तत्स्थः १ जग्राह १ अवपातस्कंदस्यधोगतोछिन्नस्तत्रादिना १ आरोपितमात्रे १

गाढंमनोरंगतलारस्त्रीभुजंगनाशायसमादुयेस्वम् ७६ तस्मिन्नुदःसंहितमा
त्रएवनोमात्स्याविवृततरंगहस्तः रोधोस्यभिज्ञैर्नवपातमग्नः करीवमत्तःपहर्षं
रसात् ७७ तस्मात्समुद्गादिवमथ्यमानाडहत्तनकात्महसोन्ममज्ज लक्ष्मेवसा
धिराजलक्ष्मःकन्यापुरस्कृत्यभुजंगराजः ७८ विश्रवणप्रत्युपहारहस्तमुप
स्थितंवीक्ष्यविशांपतिस्तम् सोपर्णिमस्त्रंप्रतिसंजहारप्रक्ष्वेनिर्बंधस्त्वोहिमतः
७९ त्रैलोक्यनाथप्रभवंप्रभावात्कुशंहिषामैक्ष्वाकविद्वान् मौनोन्नतेना
प्यभिवंद्यमूर्ध्नामुर्वीपतिंकंऋमुदोवभाषे ८० ग्रैवेयिकायांतरमानुष्यस्यविस्तोः
सुताख्यामपरांतनुत्वाम् सोहंकथंनामतवोचेरेयमाराधनीयस्यधृतेर्विद्वान्

आज्ञप्तवान् ४ दीनेषु ५ मौनी २

नमस्कृत २ नामकृतिप्रसिद्धो १ जानासि २ १ काग्रीवतुल्यकाग्रीवि शेषणमानुषः मानुषमनुष्यरूपःकाग्रीवतनामा २

मू ७८ कराभिघातोत्थितकंदुकेयमालोकबालातङ्कहृतेन येद्यात्यतज्योतिरिवौ
षधीनां दिदृक्षोस्तदलंकरिष्णोरात्मीयमू ७७ तदेतदौजानुविलंबिनाते ज्याघातलेखा
स्थिरलाञ्छनेन भुजेनरक्षायविचक्षणेन लभ्येतयोगंपुनरंसलेन ७८ इमांस्वसा
रंचयदीयसीमेकमुद्वहंतीं नार्हस्यनुमंतुमू आत्मापराधंनुदतीचिरायप्रभू
वयापार्थिवपादयोस्ते ७७ इत्यूचिवांउपहृताभरणादितीशंश्राद्धाभवो
द्युजनइत्यभिभाषितारमू सेयोजयांविधिवदास्मैतबंधुःकन्यानयेनकु
मुदकुलश्वशुरेण ७८ तस्याःपृष्ठेमनुजपतिनासाहचर्यायहस्तेमांगल्यो
दारतलविनिर्घुरःपावकस्योच्छ्वसस्य दिव्यस्तूर्यध्वनिरुदवरद्यश्रुवानोदि

प्रमलपरिमलं।

गंनाभूयोऽयंतदनुवहपुंस्यमाश्चर्यमेवाः ७६ इत्थंनागस्त्रिभुवनगुरोरंसमे
धिरोहुंलंबुबंधुंतमपिचकृशःपंचमेनलकस्य एकःशंकामहिकुलरिपोरत्यजद्वैन
तेयोऽरव्यालामवनिमपरःपौरकांतःशशास ८७ ॥ ॥ ॥ डंइतिश्रीकालि
दासकृतेरघुवंशेमहाकाव्येषोडशःसर्गः ॥ ॥ ॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ डं
अनिंद्यनामकाऽस्यात्मजंमापंकमुद्वहंतीं पश्चिमाद्यामिनीयामात्वंसादमिवंवे
तना १ संपितःपित्तमान्वंशेमातश्चानुपमद्युतिः अपुनात्सवितेवौमोमार्गावु
नरदक्षिणौ २ तमादौकुलविद्यानामर्थमर्थविदांवरः पश्चात्पार्थिवकन्यानां
पाणिमग्राह्यत्पिता ३ जंत्यस्तेनाभिजातेनःशूरःशौर्यवताऽशः अमन्यतैकमा

१ ब्रह्मोपलब्धिश्चित्सविज्ञानपत्तिश्चेतनेत्यमरः ३
२ पत्रलेखा अविद्याःआनीलाक्ष्यःचीनांशुकंतनुंचोच्चैर्मेखलास्त्रियो वांतोयाःकुचिबद्धिचरिष्यंउत्तीयतेयोपचारस्त्रीमकुमारीलंकरमयाऽपत्र ३

त्मानमेकानेकविधिनावधीत् ४ सकुलोचितमिंद्रियसहायकमुपेयिवान् प्राप्तवान् ज्ञानसमरैरित्यं
दुर्जयंतेनचार्वधि ५ तयोर्दिवस्पतेरासीदेकः सिंहासनार्धभाक् द्वितीयोपि सतीशच्याः
पारिजातांशभागिनी ६ तस्यसानागराजस्यक्रमुद्वस्यक्रमुद्वती अन्वगात्कुमुदानंदं
शशांकमिवकौमुदी ७ तदात्मसंभवैरात्मेमंत्रिद्विजाःसमादधुः स्मरंतःपश्चिमामाज्ञां
भर्तुःसंग्रामयायिनः ८ तेनसंकल्पयामासुरभिषेकायशिल्पिभिः विमानेनवसुंहे
दिवतुल्यंभप्रतिष्ठितम् ९ तत्रैनंहेमकुंभेभ्यःसंभृतैस्तीर्थवारिभिः उपतस्थुःप्रकृतयो
भद्रपीठनिवेशितम् १० नद्धैःस्निग्धगंभीरतूर्यैर्वाहतपुष्करैः अन्वमीयतकल्याणं श्रीः
तस्योच्छ्रितसंततिः ११ दूर्वायवांकुरश्लक्ष्णतत्वगभिन्नपुटोन्नतम् स्नातिस्तुष्टपुनर्नवम्

आचार्यकर्म ११७

नेनीराजनाविधिम् १२ पुरोहितपुरोगास्तंनिर्ग्रंथैर्वेदपारगैः उपवक्त्रमिरेपूर्वमभिषे
क्तुंहितोन्नमाः १३ तस्योद्यमहतीस्त्रिभिर्निपतंतीरुरोचत सशरद्घनाभिषेकश्रीर्गोवृषे
पुरुहूतः १४ स्तूयमाणःस्तुतिस्तस्मिन्नलस्यतसबंदिभिः प्रहर्षोद्वर्षन्यः सारंगैर्
भिनंदितः १५ तस्यक्तसंप्लुताभिःस्नानमंडिःप्रतीकृतः वहथैवद्युतस्यांगैरहिमे
कादिवद्युतिः १६ सतावदभिषेकांतेस्नानकेभ्योददौवसु यावत्तेषांसमाप्येरन्यज्ञाः
पर्याप्तदक्षिणाः १७ तेप्रीतमनसस्तस्मैयामीशिषमुदीरयन् सांतस्यकर्मनिर्वृत्तैरृ
षभ्यात्कृताफलैः १८ बंधक्लेदैरबद्धानांयथार्हाणांवधस्यताम् युर्याणांचपुरोमोक्षम
दोहंचाश्विशत्रवम् १९ क्रीडापतत्रिणोर्ध्यस्यपंजरस्थाःशुकास्यः लब्धमोक्षास्तदादेशा

धूपेनहरस्मगुरुचूपेनजाशानंनिर्जलीभूतः मौलिमस्थेवस्थितं ३
स्वछाचारिणः ३ केशांतो यस्यसनं वेश्मांतरेस्थापितांगहमच्योगृहकांतरं ३ उत्तरीयवस्त्रसहितो वेषांजीकारार्थी ।

द्यूषेषुगतयोभवद् २० ततःकस्यांतरेन्यस्तंगजदंतासनंशुचि सोत्तरच्छदमध्यास्तनेपथ्य
इणायसः २१ तंभृपाइपानकेशांततोयनिर्णिक्तपाणयः आकल्पसाधनैस्तैस्तैरुपसेडःप्रसा
धकाः २२ तैस्समुक्तागुणानद्धमौलिमभ्यंतरस्रजम् घनश्लक्ष्णपद्मरागेणप्रभामंडलव
र्धिना २३ चंदनेनांगरागंचमृगनाभिसुगंधिना समायय्यततस्तुक्लपत्रेविन्यस्तवेचनम्
२४ आमुक्ताभरणःस्रग्वीहंसचिह्नदुकूलधृक् आसीदनिशयप्रेक्ष्यः सराजाश्रीवधूवरः २५
नेपथ्यदर्शीनिष्ठायातस्यादर्शेहिरण्मये विरराजनवेसूर्यमेरौकल्पतरोरिव २६ सराजकऊ
र्ध्वपाणिभिःपार्श्ववर्तिभिः पपावुर्दीप्तालोकःसुधर्मानवमांसभाम् २७ वितान श्रीः
सहितंतत्रभेजेपैतृक्कमासनम् चूडामणिभिरुद्भूपादपीठंमहीक्षिताम् २८ बभौश ११७

१ हंसचिह्नं हंसाकारसहितं दुकूलंपटदुकूलमस्यास्तीतिसः ।

छत्रं २ श्रीवत्सलांछनयुतं २

यःक्रमात्स्वादधिरत्यमवाप्यमः लेखाभावाडुपाऽहःसामग्यमिवचंद्रमाः २७ शुशु
भेतेनचाक्रांतंमंगलायतनंमहत् श्रीवत्सलक्षणवक्षःकौस्तुभेनेवकेशवम् २० प्रस
न्नसुखरागंतंस्मितदृष्ट्याभिभाषिणम् मूर्तिमंतममन्यंतविश्वासमनुजीविनः २१ सपु
रंध्रहृतश्रीःकल्पद्रुमनिभध्वजम् क्रममाणश्चकारद्यौनागेनैरावणोऽसा २२ तस्यै
कस्यांचिदंकस्थैसूर्धिनेनामलत्विषा पूर्वराजवियोगोत्थंऋक्षस्यइगतोद्भवम् २३
धूमायंत्यैःशिखाःपश्चादुदयादंशवोरवेः सोत्तीत्यनेनसोरुक्तिसममेवोत्थितोगुणः
२४ तंप्रीतिविशदैर्नेत्रैरन्वयुःपौरयोषितः शरत्प्रसन्नैर्ज्योत्स्नानिर्भिर्विभावर्य इवोडुपम् २५
अयोध्यादेवनाश्चैनंप्रासलायतनार्चिताः अनुरूपुरुचेयंसान्निध्येःप्रतिमागतैः २६ ॥

१ तस्यैकस्यसूर्धिचूडंतंछत्रंतेनछत्रेनसर्वस्यजगतोनामादिवियोगजमोक्षंदुःखंतन्मिषेणेवदूरंहीनाःएकस्यछत्रेछत्रेनैकस्योद्धानिवारणमितिविसमयोक्तिः ।

स्नेहनिर्मलैः २ पश्चाद्भयैः २ नागरिकस्त्रियः २ शांतिपूर्णचक्रुः ३ अनुरूपुरनुरागं प्रजाभिः प्रतिमास्थितैः

यावन्नाश्पायतेवेदिरभिषेकपवित्रता तावदेवास्यवेलांतं व्रतापः प्रापदुः सहः ३० वसिष्ठ
स्यतोर्मंत्राः सायकास्तस्यधन्विनः किंतन्नाधर्मयुभयेसाधयेयुर्नसंगताः ३१ सधर्मज्ञस
वः शश्वद्दधिव्रत्यर्थिनोस्वयम् स्वर्शसंशयशुन्याव्यवहारानतंद्रितः ३२ ततःपरम्
भिषक्तमोमनस्यभिवेदितैः युगाजपाकाभिनवैर्भृत्यान्विज्ञापनाफलैः ३३ प्रजास्वनु
रुणानद्योनभस्वेवविवर्धिताः तस्मिंस्तस्यसौहृदेनभस्येताइवाय युः ३४ यइवात्त
नतन्मिथ्यायदुनजहारतत् सोभूद्गमत्रनःशश्वत्तुत्वानप्रतिरोपयन् ३५ वयो
रूपविश्रुतीनामेकैकंमदकारणम् तानितस्मिन्ममतानिनचांस्योविधित्तुमनः ३६
इत्थंतन्नितरागास्वप्रकृतिस्वेनवासरम् व्रतोभ्यःसनवोजीर्णइडश्लइवदुमः ३७

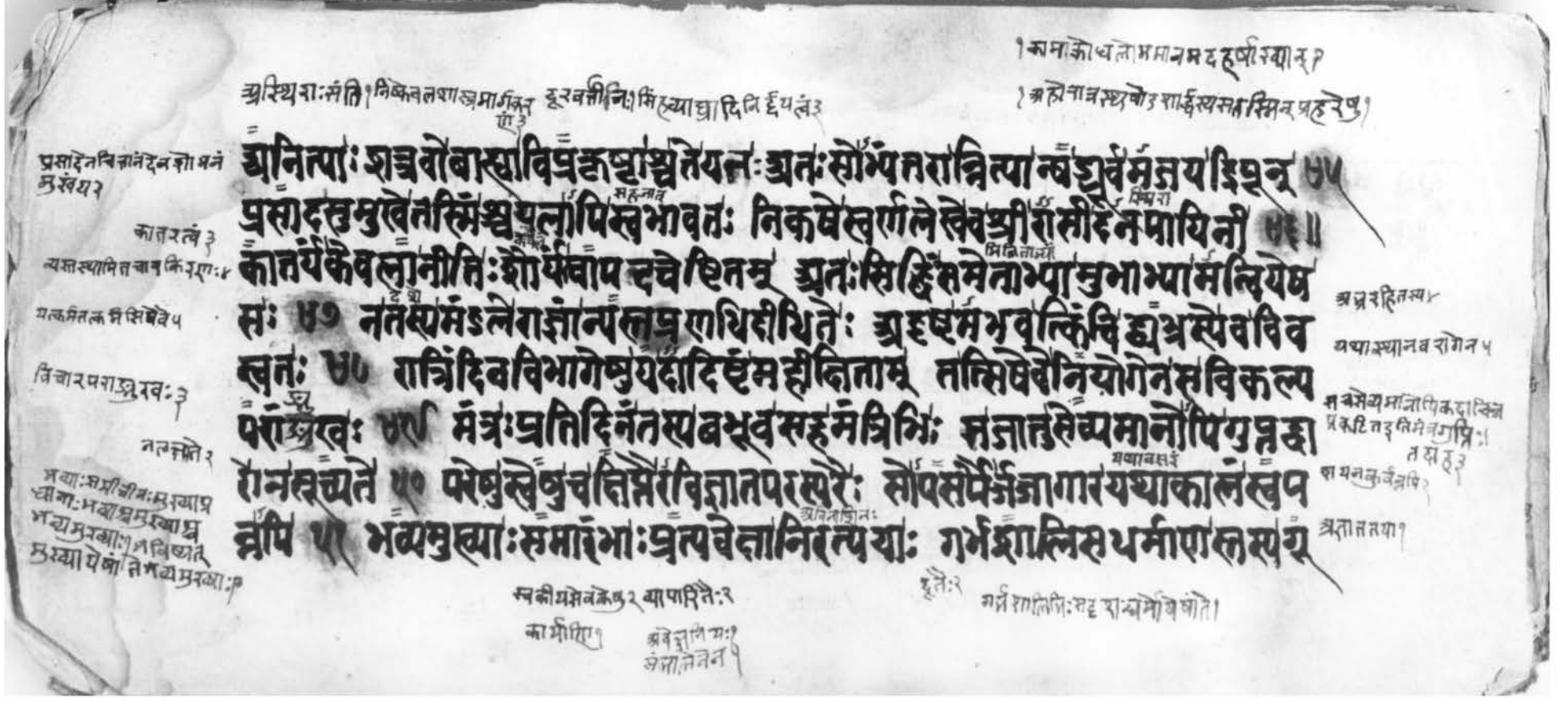

ढविषेचिरे ५१ अपथेनप्रवहतेनजात्पचिनोपिसः हृदीनदीमुखेनेवप्रस्थानेलव
णाभसः ५२ दुर्गाणिदुर्ग्रहणपांसुलस्यरोदुरपिदिधाम् नाहिसिंहोगजास्कंदीभ
याद्गिरिगुहाशयः ५३ कामंप्रकृतिवैराग्यसघःक्षमयितुंक्षमः यस्यकार्यःप्रतीकारः
सतन्नैवोपपादयेत् ५४ शक्येष्वेवंभवद्यात्रातस्यशक्तिमतःसतः समीरणस्य
हायोपिनाभःप्राप्तीदवानलः ५५ नथर्ममर्थकामाभ्यांबबाधेनचतेनतौ नार्
थेकामेनकामंवासोर्थेनसहशत्रिषु ५६ हीनान्यनुपकुर्वाणप्रहृष्टानिविकुर्व
ते तेनमध्यमशक्तीनिमित्राण्यस्यापितान्यतः ५७ परात्मनोःपरिच्छिद्यशक्तया रघु
दीनांबलाबलम् ययोपनिविशिद्भ्यस्त्वरस्माद्दास्तसोन्यथा ५८ कोशादाश्रय ११९

पक्षाः गमनं हस्तिविनायकः
जनोपरिगंतानभवति
शक्तयःप्रभुशक्त्याद्याःसंति अस्मिन्नितिशक्तिमान् तस्य अर्थकामौ
मध्यमाध्यस्थानाहीनाधिकशक्तिर्येषांतानि तानिमध्यमशक्तीनि
कदाचिद्विकारंकुर्वंति
अधिकालक्षेत धर्मार्थकामान् अतःकारणात्कार्यकरत्वेनसमर्थानीत्यर्थः शक्तिदेशकालदैवज्ञानां
अन्यथायदिहीनबलोभवत् इतीतिकिंधनात्सेव्यंभवति

पित्रासंवर्द्धितोनित्यंकृताश्चैःसापरिच्छदः॥तस्यदंडवतोदंडस्वदेहान्नबहिर्गतः॥१॥सर्व्वस्येवविशेषज्ञोनीत्यशक्तिचयंपरैः॥संचकर्षपरस्यैतदय
स्कांतइवायसं॥२॥

दंडोयमेनामनेदेलकुदेमदनैन्यमेतिनिश्चयआर्थिनयानमेवते रघुणाचेकवंतंतमिवाशाणेशानामेसःपदुरा
इतिसत्यसेषएवाकतंयते
रघ्वर्थहणंबभूवतेनात्तृनृपेक्षया
चंचत्कपालाः लोहपट्टबंधनार्थाः
मेघः
त्वमितिंतस्यार्घसंग्रहः अंबुगर्भाहिनीसूतश्चातकैरभिनंद्यते ३० परकर्मापहःसोधू
डुघतःस्वेषुकर्मसु आहृणोदात्मनोरश्मीरंशेषुप्राहरद्विषाम् ३१ वापीष्विवस्रवंतीषु
वनेषूपवनेष्विव सार्थाःस्वैरंनदीयेषुचेरुर्वेश्मस्विवाद्रिषु ३२ तपोरक्षन्मुनिभ्यश्च
स्तस्करेभ्यश्चसंपदः यथास्वमाश्रमेभ्यश्चक्रेवर्णानिवदंडभाक् ३३ खनिभिःसुषुवेरत्नं
क्षेत्रैःसस्यंवनैर्गजान् दिदेशवेतनेनस्मैरत्नासद्दामेवभूः ३४ सबलानांगुणानां
चक्षणेगणयन्मुखविक्रमः वसूवविनियोगज्ञःसाधनीयेष्ववस्तुषु ३५ इतिक्रमात्प्रयु
ज्ञानोदंडनीतिंचतद्विधाम् आतीर्थाप्तप्रतीघातंसतस्याःफलमानशे ३६ ऊरुस्थ
विधौसोपितस्मिन्नन्मार्गयोधिनि भेजेभिसारिकाहृद्विडयश्रीर्वीरकामिनी ३७ प्रायः

स्वकीयेषुइतिद्विः
पथिकसमूहाः
बलवद्यायिनिः चोरैः
हस्तिनः उदयानयन्
विनियोगेव्यापारितानाकर्तीनि
क्षितियोगानः व्यापारयितुंयो
नीप्रवर्तितत्रतमेवव्यापारया
मासइतिभावः व्यापारयन्
संचिन्वितद्रव्यानासनदेशीयाद्
अयाणांषण्णांगुणानां
रत्नमूल्योत्पत्तिकारणं
बलप्रकृतेर्दंडानातीक्ष्णत्व
भ्रष्टं

संसर्गेएवन्यायप्रवृत्तेनयाऽतीतितंसर्गयोधी तस्मिन्
२ यौनोऽत्यावतारेचमंत्राद्यष्टादशस्मृतिः॥पुण्यक्षेत्रेतथापात्रेतीर्थस्यादितिहत्तमुच्यते॥२
प्रारंभादेवांतंयावत्
अथऽऊर्ध्वं

प्रतापभग्नत्वादरीणांतस्यदुर्लभः रणोगंधद्विपस्येवगंधभग्नान्यदंतिनः ३७ संतस्त
स्याभिगमनार्दत्वंतंमहतः कृशाः उद्यंतारिवजीर्णानांप्रायुंक्तात्तत्वमर्थिनां ३८ व
हुद्रोह्ययतेचंद्रःसमुद्रोपिनथाविधः ततस्तत्समहद्भिश्चनचास्तावित्वत्तयी ३९॥
स्तूयमानःसन्निद्रायस्तत्समेवसमाचरन् तथापिपप्रथेतस्यतत्कारिद्विषणोयशः
४० इतिनिर्दर्शनेनचुंबुद्धसमः प्रजाःसंजीवयोवक्रेशश्वत्सूर्यइवोदितः
४१ इंदोरंगतयःपद्मेसूर्यस्यकुमुदेशकं गुणास्तस्यविपक्षेपिगुणिनोलेभिरेनरम्
४२ पराभिसंधानपरंयदैप्सयविचेष्टितम् निगीर्णोस्वमेधायधर्म्यमेवबभूवतत्
४३ एवमुद्यन्प्रभाविनशास्तुनिर्दिष्टवर्त्मना वृत्तेवस्वोदेवानांराजाराज्ञांबभूवसः ४४

श्रीः
१२०

उदपंप्राप्नुवन्नासिंगतिर्येषांतेऽगतसः किरणःप्रेषुमशक्ताः३

पंचमंलोकपालानांसारंदत्तेसचुःसाम्ययोगतः भूतानांमहतांसत्त्वमंकलभूभृताम् ४५ हृणपवर्जितंचित्तंतस्यासीच्छासनार्पिताम् दधुःशिरोभिर्भूपालाःदेवाप्योरंदरीमिव ४६ ऋत्विजःसत्यधानंचदक्षिणाभिर्महाक्रतौ यथासाधारणीभूतंनामांसंथनदस्यच ४७ इंद्राहृषिर्नियमितगंदोद्देकश्चनिर्यमोभूद्यादोनाथः शिवजलपथःकर्मणेनोचरणाम् पूर्वापेक्षीतदनुविस्थेकोशवृद्धिंकुबेरस्तस्मिंद्रोप्रणतश्चसिनंभेजिरेलोकपालाः ४८ ॥ ॥ ॥ इतिश्रीकालिदासविरचितेरघुवंशेमहाकाव्येसप्तदशस्सर्गः ॥ ॥ ॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ ॥ सनेयथस्यार्थपतेःसुतायासुत्यादयामासनिषिद्धशत्रुः ग्रस्तंसारंनिषधान्नगेंद्रात्सुवर्णमाद्रुर्निव

हिमंहिषश्चेचिंतोमार्त्यवान्यारियात्रकः।मेघमादत्तमन्येचहेमकूटंददोनगइत्यमर्थः३

५ अग्निश्चित्वापिलासविराजाग्निस्तुमेदधिः॥ हृष्टमात्राःपुनंत्येतत्तस्मात्पशेष्वनित्यमाहुति॥५

तान्योचेरसमुद्राधींसमात्तत्थात्वद्विर्यस्यसः३ द्धि २

शत्रूणां।

सत्वा
१२०

सत्वार्थेन५

तत्रोपदेशेनविप्रदोन्मूलप्रचानंतथापि१

सत्वार्थेन

पर्वतीयान्

यद्यपिताःसमुद्भूतानीयमानीयाऽन्यत्रतंतत्वंइति२

तत्तयशःकुर्वंतीतितत्कारिणःहृदयंतेषांदुःखातस्य अनुरागयुक्तेच क्रे५

दत्तः३

३ किंबहुनातस्मिन्नंतिकोमाकादयःलोकपालाःपिदंडेनउपनतंसंवृद्धित्वंदंडोपनतंचक्रिरेतेपितेभ्यदंदइत्यर्थः३ चक्रुरार्ष

१ समस्यभावःसाम्यंतस्ययोगःसाम्ययोगःतस्मात्ततस्तत्वात्वादित्यर्थः१

शासनेपत्रकेऽर्पितांलिखितांसाज्ञांसनार्पितांतां२

सहराजानेर

प्रशमितप्रायेगव्याधिनदामयाआधिक्यंयमितप्रायादानाधीनोरुद्रेकेऽग्निर्यमोवह्निःप्रसरोमेनस४

देशाचीअक्षरस्य

अहीनवत्ते

निषधश्चेत्यादिवत्ते

सेनेयथस्यार्थपतेःसुतायासुत्यादयामासनिषिद्धशत्रुः ग्रस्तंसारंनिषधान्नगेंद्रात्सुवर्णमाद्रुर्निव

हिमंहिषश्चेचिंतोमार्त्यवान्यारियात्रकः।मेघमादत्तमन्येचहेमकूटंददोनगइत्यमर्थः३

धाल्यमेव । तेनोरुकार्येणपितापज्ञायेकल्पिष्यमाणेननंदसूना सुवृषियोगादिवजीवलो
कःसस्येनसंपन्निफलात्मकेन । शङ्खादिनिर्विश्वसुवंचिरायतस्मिन्प्रतिष्ठापितराज्ञ
शब्दः कौशुद्दनयःक्रमुदावदातैर्द्यामर्जिनोकर्मभिरीहरोह । पौत्रःकुशस्यापिकुशेश
याद्दःससागरांसागरधीरचेताः एकातपत्रांभुवमेकवीरःपुरागलादीर्घभुजोबुभोज ।
नस्यानलोज्ञासनयत्नदंतेवंशश्रियंप्रापनलाभिधानः योनलानीवगजःपरेधांबला
न्यसृष्टान्नलिनाभवक्त्रः । नभश्चरैर्गीतयशाःसलेभेनभस्तलुप्तामतनुस्तडज्ञ्या
तंनभःशब्दमयेननाम्नाकांतेनभोमासमिवप्रजानाम् । तस्मिंविसृज्योत्तरकोसलानां
धर्मात्मरस्तत्प्रभवःप्रभुत्वम् मृगेरजर्यज्ञरसोपदिष्टमदेहबंधायपनर्बबंध । तेनहि

यथाऽन्यदंतिनंमुरगोऽनेसोभवति ।
पांनाभिवपुंडरीकोरात्तामज्ञयोज्ञनिपुंडरीकः शांतेपितर्यीहितपुंडरीकेयंपुंडरीका
त्तमिवश्रिताश्रीः । सतेमथन्वानमुमोचथन्वापुत्रंप्रजातेमविधानदक्षम् कोलेब
शित्वात्तमयोपपन्नंवनेतपःक्षामतनुंचकार । अनेकिनीनांसमरेंयायीनस्यापिदे
वश्रुतिमःसुतोऽसत् अश्रूयतानीकपदावसानंदेवादिनामत्रिदिवेप्रियस्य । पितुःसम
रथनतत्परेणपुत्रेणपुत्रीसयथेवतेन पुत्रस्यधैर्याधिकवत्सलेनसतेनपित्रापितृमान्च
भूव । पूर्वलयोरात्मसमेचिरोढामात्मोद्भवेवर्णचतुष्टयस्य पुरंनिधायैकनिधिर्गुणानां
नगोमयज्ञाकमनालोकम् । वशीसुतंतस्यवशंवदत्वात्त्वेवामिवासीद्विदुषांमतीव
एः सद्गृहिविग्नानपिहिप्रयुक्तंमापुर्यमीषेहरिणान्नृहीनम् । अहीनगुणांमसंगा

समग्रमहीनबाहुबलपराक्रमः शशास योहीनसंसर्गपरांमुखत्वात् सुदाप्यनर्थव्यसनैर्विहीनः १७ गुरोः सचीनंतरमंतरज्ञः उंसोपुमानोघइवावतीर्णः उपक्रमैरस्खलितैश्चतुर्भिश्चतुर्दिगीशश्रुतयोवश्च १८ तस्मिन्प्रयातेपरलोकयात्रांजनेनयंशीगननयंतदीयम् उश्चैःशिरस्त्वाद्धि तपारियात्रंलक्ष्मीःसिषेवेकिलपारियात्रम् १९ तस्माद्धवंशयदलाभियानोदमान्वितः प आरक्तनयनः ग्रदलाभदृष्टिः कंदर्पदंतोरिपुदंतिसिंहःपतिःपृथिव्याःकुलकेरवेंदुः २० तस्याभवत्सू नुरदानशीलःशलःशिलापट्टविशालवक्षाः सितारियोपिशिलीमुखैर्यःशालीनतांस व्रतदीयमानः २१ तमात्मसंपन्नमनिंदितात्मा कृत्वायुवानंपुवराजमेव सुखानिलोभं नाःक्षत्रोपरोधिवांसंहिराज्ञामपरुद्धत्नम् २२ तंरागवद्भिर्विषयैर्विरक्तमेव भोगेषुसोभाग्यवि

कांतंदृष्टिः

देषकर्ची

नोद्भवोरम् विलासिनीनामरिक्तमापिन्नशरत्प्रसन्नसरिणीन्नहार २० हित्वाथभोगांस्त्र पसोत्तमेनत्रिविषंप्रपन्नवतिक्षितीशे तस्मात्मजःसागरधीरचेताःशशासपृथ्वींसकलांनृसो मः २१ उन्नाभइत्युन्नतनाभधेयस्तस्मादधीनतनाभिरभूः आसीत्सुतःपंकजनाभ कल्पःकृत्स्नस्यनाभिर्नृपमंडलस्य २२ ततःपरंवज्रधरप्रभावस्तदात्मजःसंयतिवज्रबाहो वः बभूववज्रीकरभूषणायाःपतिःपृथिव्याःकिलवज्रनाभः २३ तस्मिन्नतेखंसकलोप लब्धेतत्संभवखेदनर्मणांवांता उत्खातशल्यैवसथोपतस्थिरोपहारैरुदितैःखनिभ्यः २४ तस्यावसानेहरिदश्वधामापित्र्यंप्रपेदेपरमस्थिरश्रीः वेलातटेक्षुक्षितसैनिकाश्वखुराविदो यंसुषिताश्वमाहुः २५ आराध्यविश्वेश्वरमीश्वरेणतेनक्षितेर्विश्वसहोथिनाऽसौ पालंस

सुषिताश्वना

विश्वसहनामकुमारः१

कौशल्यनामकुमारः४ अनिलनवायुनामहवर्त्ततइतिशानिलः२ हिरण्यनाभनामकुमारः१

रवः विश्वसहः१ विशेषाः

होविश्वसहुःसमग्रोविश्वंभरोमांत्मतनूरितिरात्मा २१ अंशोहिरण्यादरियोःसजातेहिरण्यनाभेत
नयेनयशः हिधामसद्यःसुतरांतनूरणोहिरण्यरेताइवसानिलोभूत् २२ पितापितॄणांम
नूणास्तनेवयस्यनंतानिसुखानिलिप्सुः राजानमाजावुविलंबिबाहुं कृत्वाकृतीवल्कथ हिरण्यमानस्य४
रोवभूव २३ कौसल्यइत्पुत्ररकोसलानांपत्युःपतंगात्वयशश्चणस्य तस्यारमः सोमसुतः
सुतोभूत्रेत्रोत्सवःसोमइवद्वितीयः २४ यशोभिरांब्रह्मसभंप्रकाशः सब्रह्मश्रयोगति
र्माजगाम ब्रह्मिष्ठमाधायनिजेधिकोरब्रह्मिष्ठमेवस्वतनूरसूतम् २५ तस्मिन्कुलापी
डनिभेविपीडांसम्यक्समहोशासतिशासनाकाम् प्रज्ञाश्चिरंसुप्रजसिप्रजेशेननंदुरानंद श्रीः
दजलोक्षितार्घ्यः २६ पात्रीकृतात्मागुरुसेवनेनस्यग्राकृतिःपत्रथेंद्रकेतोः तंपुत्रि १२३

श्रपात्रःपात्रंसंपद्यनइतिपात्री तानिने२ पतन्त्रिपत्रिपतंगापतत्यत्रइतिपुत्रः१
कृतःपात्रीकृताश्रमोयेनसः१

णांपुष्करपत्रनेत्रः पत्रःसमाशेषयदंशसंख्याम् २२ वंशस्थितिंवंशकरेणतेनसंभाव्यभावीस विचार्य
सवामघोनः उपस्पृशन्त्यशनिदत्तलोल्यस्त्रिपुष्करेष्वत्रिपुशांतिमाप २३ तस्यप्रभानि
र्जितपुष्परागंपद्मांतियोपुष्यमहूतपत्नी यस्मिन्नपुष्यद्रुदितेसमग्रांपुष्पिन्नाःपुष्पइव
द्वितीये २४ महींमहेंद्रःपरिकीर्यसूनौमनीषिणेतेमिनयेपितात्मा तस्मात्मयोगाद्धि
गम्ययोगंमन्मनेकल्पतजैमभीरुः २५ ततःपरंतस्त्रभकःप्रपेदेध्रुवोपमेयोध्रुवसंधिरु
वीम् यस्मिन्नृसूयासितसत्यसंधेस्त्रिधिध्रुवस्मन्नमतांनृपाणम् २६ सुतेशिशावेदस
दर्शनालेदर्शात्ययेंडत्रिपदर्शनेसः मृगायतात्तोसृगयाविहारीसिंहार्दवापद्विपदंचसिंहः
२७ स्वर्गामिनस्तंसुतमेकपुत्रंमात्यवर्गः कुलतंतुमेकम् अनाथदीनाःप्रहरंती

ध्रुवः१ ध्रुवनामकुमारः१ श्रेष्ठकोविहरतिक्रीडतीतिमृगयाविहारी२

खेदप्रसाधनार्थं विधिवच्चकार ३८ नवेक्षुनातन्नभसोपमेयं शावैकसिंहेन चकाननेन रथोः
क्षुलंकुङ्मलपुष्करेणतोयेनचोप्राहनरेंद्रमासीत् ३९ लोकेनभावीपितरेवतुल्यःसंभावितो
मौलिपरिग्रहात्सः दृष्टोहिरण्वन्कलभत्रमाणोंप्यांशाःपुरोवातमवाप्यमिद्धः ४० तंराज
वीथ्यांमतिहस्तयंतमाथोरणालंबितमग्रदेशम् वङ्गर्षदेशीयमपिप्रभुत्वात्प्रेत्यंतपोराः
पितृगोरवेन ४१ कामंनसोकल्पतपैतृकस्यसिंहासनस्यप्रतिपूरणाय नेजोमहिमा
पुनराचितेनतद्यापचामीकरपिंजरेण ४२ तस्मादधःकिंविदिवावतीर्णावंससंस्पर्शनतो
नपनीयपीठम् मौलक्तकौश्यतिभिःप्रसिद्धैर्वंदिरमौलिभिरस्यपादौ ४३ मणीमहा
नीलइतिप्रभावादल्पप्रमाणेपिययानमिष्या शोमहाभइतिप्रयुक्तस्तथैवतस्मिन्तु

पर्यंतपोःसमीपयोःसैचापिनेवीजिनेचप्रदेशयस्यसः। कपोलेनगंडेलोलौचलौउभयोःकाकपक्षौयस्यतत्।

पुनर्भेकेपि ४४ पर्यंतसंचारितचामरस्यकपोललोलोभयकाकपक्षात् तस्याननाइच्चरि
तोविवादश्चस्वालविलासपिनार्णवानाम् ४५ निरूपनज्ञोजनदग्रहर्वंध्यस्तंलला
टतिलकंदधानः तेनैवशून्यान्यरिसुंदरीणांमुखानिसस्मेरमुखश्चकार ४६ न्यस्ता
नतामंसरभूमिकायांकात्स्न्र्येनयद्धानिलिपिंनयावत् तावत्फलानिश्रुतहृद्योगा
त्यकास्तुपास्तुक्तसदंडनीतेः ४७ शिरीषपुष्पाधिकसौकुमार्यः खेदंसयादर्पिषु
वणेन निलांतपर्वीभपिचोपभावाद्धुरंधरित्र्याबिभरांबभूव ४८ उरस्यपर्याप्तनिवेशभा
गाश्रीहीभविघ्नंतमुदीक्षमाणा संज्ञानलक्ष्मीवतमातपत्रच्छायाद्वितेनोपनुनुद्महत्वम्
४९ अनश्वरानेनयुगोपमानमंसस्पृशौकिणलांछनेन अंसस्पृशश्चंदनरेणुपिंगासौ

रवं इत्यावनीतस्यभुजेनश्मिः ५० नकेवलंगङ्कतितस्यकालेयपुः शरीरांगाः
अ६ १ चेतसिकुर्वन्ति ३ श्यागुणाः खल्वपिलोककांताआरंभसत्त्वाः प्रथिमानमापुः ५१ मधुर्दनन्मांतरइषुपाराः
१५५ स्मरन्निवाक्लेशकरोगुणाम् तिस्रस्त्रिवर्गाधिगमस्यसलंजग्राहविद्याः प्रकृतीश्चपि
ज्याः ५२ नवाई के घ उत्तरकाई के यूथस्थितः किंचिदिवोन्नरार्थमुन्नद्धचेतसव्यजानुः आकर्णमाकृष्टस
बाणयन्वाव्यरोचतास्रेसविनीयमानः ५३ अथमधुवनितानांनेत्रनिर्वेशप्रेयंमनसि
ततरुपुष्पंरागबंधुप्रवालम् अकृतकविधिसंवीगनिमाकल्यनातंविलसितपरमांघे
यौवनंसप्रपेदे ५४ प्रतिकृतिरचनाभ्योऽनसंदर्शिताभ्यःसमधिकतरुपाः शुद्धसंता
नकामैः अधिविविदुरमात्यैराहृतास्तस्यसनःप्रथमपरिग्रहीतेश्रीभुवोराजकन्याः ५५ १५५

धर्मार्थकामेषु त्रयाणां यौनयो नास्तीयान मानो दंडनीत्या मिति" ३

कपटरहितविधि ३

भूषनसमूहं ३

श्रे ३ श्रीः

प्रतिबिंबरूपाः

सदृशीनस्या

सतीगर्भसंबंधिनापिनकृतमित्यर्थः सर्वत्रयत्र व्यापिनातंवेषकरणं अकृतविधि ३

पुनः कैशाकन्याः यद्वा दौहृतिसंदर्शिताभ्यः प्रतिकृतिरचनाभ्यो ऽकारिकि याभ्यः उत्कृष्टरूपाः चित्रकारेणचित्रिताभ्यते कांक्षीराजलक्ष्मीः सूर्यस्त्रीश्रीश्चसूचीप्रकृतिनिर्माणस्यकर्तुमविनानात्

डौंइतिश्रीकालिदासकृतेरघुवंशेमहाकाव्येषोडशःसर्गः ॥ ॥ ॥ श्रीगणेशायनमः
अयगणेशीयः ? डौंनमःशिवाय ॥ ॥ ॥ डौंअग्निवर्णमभिषिच्यराघवःस्वंपदेतनयंसन्निवेश्य
शिश्रियेश्रुतवतांमपश्चिमःपश्चिमेवयसिनेमिवंवशी १ तत्रतीर्थसलिलेनदीर्घिका
रत्नमंतरितरश्मिभिःकुशैः सोधवासमकृतेनविस्मरन्संचिकायफलविस्मृहस्त
पः २ लवुमूलनविधौनतत्सुतःखेदमापगुरुणाहिमेदिनीं भोक्तुमेवभुजनिर्जि
तद्विषानप्रसाधयितुमस्यकल्पिता ३ सौधिकारमधिपःकुलोचितंकाश्चनस्वयमं
वर्तयत्समाः सन्निवेश्यसचिवेश्वतःपरंस्त्रीविधेयनवयौवनोभवत् ४ कामिनीस
हचरस्यकामिनस्तस्यवेश्मसुसृदंगनादिषु अस्खलितमधिकस्थितत्तरः पूर्वसत्सव

अग्निवर्णस्य ?

मयोहदुत्सवः ५ इंद्रियार्थपरिशून्यमंतमः सोढुमेकमपि सक्तमंगनारतम् अंतरेव विहरन्निवा
निशं नव्यपेक्षतनसप्तकाः प्रजाः ६ गौरवाद्यदपि नाम मंत्रिणां दर्शनं प्रकृतिकांक्षितं ददौ
तद्भवान्तविरतावलंबिनाकेवलेन चरणेनकल्पितम् ७ नंक्षतप्रणतयोर्नजीविनः कोम
लांगुनखरागक्षपितम् भेदिरेनवदिवाकरातपस्पृष्टपंकजतलाधिरोहणम् ८ यौवनोन्म
त्तविलासिनीस्तनक्षोभलोलकमलाश्चदीर्घिकाः गूढमोहनगृहास्तदेवभिः संव्यगाहत
विगाहमन्मथः ९ तत्रसैकहृतलोचनोज्जनैर्धीतरागपरिपाटलाधरैः अंगनास्तमथिकं
व्यलोभयन्नपि नप्रकृतिकांतिभिर्मुखैः १० घ्राणकांतमधुगंधकर्षिणीः पानभूमिर
चनाः प्रियाहृतः अभ्यपद्यतसवाशिनासखः पुष्पिताः कमलिनीरिवद्विपः ११ सानिशे

वासिताकारिणीस्त्रियोरित्यमरः।

वाद्यविशेषः।

कंमदंधयिनेरहस्तेनदत्तमभिलेषुरंगनाः ताभिरप्युपहृतंमुखास्वंसोपिवद्भुजलतल
दोहदः १२ अंकमंकपरिवर्तनोचितेनस्यनित्यतरशून्यनासुभे वल्लकीचहृदयंगमस्व
नाभिमुखागपिचधामलोचना १३ सस्वयंप्रहतपुष्करः क्रतीलोलमाल्यवलयोहरन्म
नः नर्तकीरभिनयान्तिलंघिनीः पार्श्ववर्तिषुगृहेष्वलक्षयत् १४ चारुचन्दनविलेपचि
तन्मुखंस्वेदभिन्नतिलकंयथिश्रमात् प्रेमदत्तवदनासवंपिवन्त्यतीवदमेरालके
शूरौ १५ तस्यसावरणहृष्टसंयतैः काम्यवस्तुषुनवेषुसंगिनः वल्लभाभिरुपसृत्यच
क्रिरेसामिभुक्तविषयाः समागमाः १६ अंगुलीकिसलयायतर्जनैर्भ्रूविभंगकुटिलं
चचीतितम् मेखलाभिरसकृच्चबंधनंवंचयन्प्रणयिनीर्ववावसः १७ तेनहृतवि

मित्रः।

तस्यसमागमाः अर्द्धपद्यक्रमेद्विपाथाः चक्रिरे।

रितंनिवेइधाधृतः स्मृतवारणत्रिषु श्रुश्रुवेप्रियजनस्यकात्रंविस्रलेवपरिशंकिनोवचः १७
लौल्यमेत्यगृहिणीपरिग्रहान्नर्तकीषुखलभासुनद्दृढः वर्ततेस्मसकथंचिदालिखन्नंगुलीदा
रणमन्ववर्तिकः १८ प्रेमगर्भिनविपत्तमत्सरादायसाम्यमदनान्महीक्षितम् निन्युहल्ल
वविधिशूलेनतंदेव्यडल्लिनहृदः कृतार्थताम् १९ प्रातरेत्यपरिभोगशोभिनादर्शनेन
कृतखंडनव्यथः प्रांजलिःप्रणयिनीःप्रसादयन्सोऽनुनोद्वहणमंथरः पुनः २० स्वप्नकी
र्तितविपक्षसंगनाःप्रत्यभेत्यरुदतीस्त्वदंत्यएवनम् प्रस्खलंतगलितास्रुबिंदुभिः क्रोधभिन्न
लयैर्विवर्तनैः २१ कृत्रिमप्रणयशपनास्रुताद्रहेत्यहसिकृतमार्गदर्शनः अन्वसूत्परि
रंभणारतंसोवरोधभयवेपथूत्तरम् २२ नामवल्लभजनस्यतेमयाप्राप्यभाग्यमपि

वनस्थलिषचे।

गोवंनाद्रिकुलनगे।

तस्यकांक्षते लोलुभंवतमनोमेमितंगोत्रविस्खलितस्वुरंगनाः २४ चूर्णबभ्रुलुलित
स्रगाकुलंक्लिन्नमेखलमलक्तकांकितम् उत्थितस्यशयनेविलासिनस्तस्यविभ्रमरतान्य
पाहरोत् २५ सत्त्वयंचरणरागमादरेयोषितांनतमथास्महितम् लोभ्यमाननय
नःश्लथांशुकैर्मेखलागुणपदैर्नितंबिभिः २६ चुंबनेषुपरिवर्तिताधरंहस्तरोधिरशनावि
द्रुहे विघ्नितेऽलमपितस्यसर्वतोमन्मथंयतनमभूदधूरतम् २७ दर्पणेषुपरिभोगदर्शि
नीर्नर्मपूर्वमनुषक्तसंश्रयः क्षायतास्मितमनोज्ञयावधूर्नीनिमीलितमुखीश्चकारसः २८
कंठसक्तभुजबंधनंन्यसन्नाङ्कतलंमृगयादृशोः प्रार्थयंतशयनोत्थितां स्त्रियास्तेनि
शात्ययनिसर्गचुंबितम् २९ वेद्यदर्पणतलस्थमात्मनोराजवेषमनिमेषशोभिनम्

आलिंगनविशेषं अनुविध्य केशाकर्षनैः २ वंधयित्वा ३ मित्रकार्यं व्याजीकृत्य १

स्वं पिप्रियेनसतमायद्यायुवाव्यक्तलक्ष्मपरिभोगमंडनम् ३० मिथ्रीकृत्यमुपदिश्यपार्श्वतः
एवं प्रस्थितेतमनवस्थितेंद्रियाः विघ्नितेशयनपलायनक्षुत्यंजसेतिरुपुःकचग्रहैः ३१ ॥ तत्रतः २
१२८ तस्यनिर्दयरतिश्रमालसाः कंठसूत्रमपविध्ययोषितः अध्यशेरतहृदुज्जनंपीवर
सुरक्तायः ४ स्तनविलुप्तकुंकुमम् ३२ संगमायनिगूहचारिणंचोरइतिविदितंपुरोगताः वंचयि
४ स्वयासंनिनुः यसिंचनस्तमोहतेकामुकेतिचकृपस्तमंगनाः ३३ योषितामुडुपतेरिवार्चिषांस्य
शनिर्हतिमसावबान्नवन् आरुरोहकमलाकरोपमांरात्रिजागरपरोदिवाशयः ३४ वे
वक्रनखनाः १ एनादशनपीडिताधरावीणयानवपदोक्तिनोस्मः शिल्पकार्यउभयेनवेनितास्तंविनि श्रीः
ग्नन्यनाव्यलोभयन् ३५ अंगसूत्रवचनाप्रयोमिथः ह्रीषुनूनमुपधार्यदर्शयन् ॥ १२८

गायकाः २ पीडिताः २
एकांते १

सप्रयोगनिपुणैः प्रयोक्तृभिः संगतंविकटजानुनस्तनस्त
नीपजस्रांगरागिणः प्राहविप्रमदवर्हिणोर्भृशस्त्रिमाद्रिषुविहारविभ्रमः ३७ विश्र
ब्धचेतसिपरांमुखीर्नानुनेतुमबलास्मतत्वरे आचकांक्षघनशब्दविक्लवास्त्वाविहत्यवि
शंकीर्भुतांतरम् ३८ कार्तिकीषुसविनानहर्म्यभाग्यामिनीषुललितांगनासखः अन्व
भुंक्तसुरतक्लमापहामेद्यमुक्तविशदांसचंद्रिकाम् ३९ सैकतंचसरसंविहरंवतीश्रोणि
बिंबमिवहंसमेखलम् स्वप्रियाविलसितानुकारिणंसौधजालविवरैर्व्यलोकयत् ४० म
र्मरैर्गुरुषुपगंथिभिर्व्यक्तहेमरशनैस्तमेकृतः जर्जरीग्रथनमोक्षलोलुपंहैमनैःसुवसनैः
समथ्यमाः ४१ अर्पितस्तिमितदीपदीप्तयोगर्भवेश्मसुनिवातकुक्षिषु तस्यसर्वसुरतां

जनितं।

तरक्षमोऽस्ति तांडिशिरशत्रयोयथुः ४२ दक्षिणेनपवनेनसंधृतं प्रेक्ष्यचूतकुसमं सपल्लव
मू अन्यनैपुरपकीर्णविग्रहास्तंडहत्सहवियोगमंगनाः ४३ कांचिदेकमधिरोप्यदोलयां
खेयन्यरिजनापविश्रया सक्करुन्निविडंभयच्छलात्कंठबंधनमवापबाहुभिः ४४ तंपयो
धरनिषिक्तचंदनैर्भक्तिकयथितचारुसवणैः ग्रीष्मवेशविधिभिः सिषेविरेश्रोणिबिंबम
णिमेखलाःस्त्रियः ४५ यत्समग्रसहकारमासवंरक्तपाटलमसेवतासकृत् तेनतस्यम
धुनिर्गमात्कुशाश्चित्तयोनिरभवन्मुनेर्नवः ४६ एवमिंद्रियसुखानिनिर्विशन्नन्यकार्यविमु
खःसपार्थिवः आत्मलक्षणनिवेदितावृत्तनित्यवाहयदंनगमोहितः ४७ तंप्रमत्तमपि
नप्रभावतःशेकुरात्रमितुमन्यपार्थिवाः ग्रामयस्तुरतिरागसंभवोदक्षशापइवचेइमं

मनोभवः३

कामप्रमोहितः२

२स्वार्थनिःविषयैःहृतःइंद्रियगणःदुखं हृच्छूणावायते। खलुविषयाःदुस्त्यजाःस्मृत्य २

क्षिणोत् ४८ दृष्टदोषमपितन्नचोत्पतत्संगवस्तुभिषजामनास्पदम् खाडभिःसविषयैई
न्तस्ततोऽःखमिंद्रियगणोहिवार्यते ४९ तस्यपांडुवदनाल्पशवणासावलंबगमनामृडस्तना
यंदमणेपिपरिहानिराद्यैःकामयानसमवस्थयाबलम् ५० व्योमपश्चिमकलास्थितेंडव
त्पंकशेषमिवशर्मपल्वलम् राक्षितस्कुलमथत्वयात्मरेदीपनार्चिरिवदीपभाजनम् ५१॥
गूढमेषुदिवसेषुपार्थिवःकर्मसाधयतिपुत्रसंज्ञिते इत्यदर्शितरजोस्यमंत्रिणः शश्वदूचु
रुद्यशंकिनीःप्रजाः ५२ सत्त्वनेकवनितासखोपिसन्यावनीमनवलोकसंततिम् वैद्यये
नूपरिभाविनंगदंनदीपइवायुमत्यगात् ५३ तंयहोपवनएवसंगताः पश्चिमक्रतविधा
वुरोधसा रोगशांतिमपदिश्यमंत्रिणःसंधृतेशिखिनिगृहमास्थुः ५४ तैःकृतप्रकृतिसु

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

OF THE
BOMBAY
BRANCH
OF THE
ROYAL
ASIATIC

त्यसंख्यैर्गुणैस्तस्यसहधर्मचारिणी साधुदृष्टशुभगर्भलक्षणाप्रत्यपद्यतनराधिपश्रियम् ५५
ततस्तथाविधनेरंद्रविपन्निशोकाद्दृशौविलोचनजलैःप्रथमाभितप्तः निर्वासितःकनककुंभ
मुखोज्झितेनवंशाभिषेकविधिनाशिशिरेणगर्भः ५६ तंभावयप्रसवसमयाकांक्षिणीनां
प्रजानामंतर्गूढंदितिरिवभोवीजमुद्दिंदधाना मौलैःसार्धंस्वसचिवैर्हेमसिंहासनस्था
राज्ञीराज्यंविधिवदशिवङ्गर्नरव्याहृताशा ५७ ॥ ॥ ॥ डोंइतिश्रीकालिदासकृतेरघुवं
शेमहाकाव्येसमाप्तकरणेनामैकोनविंशःसर्गःसंपूर्णःसमाप्तः ॥ ॥ ॥ समाप्तंचेदंरघु
वंशाभिधानंनामसहाकाव्यम् ॥ ॥ श्रीमहाकाल्यैनमः ॥ ॥ ॥ श्रीकालिदासायनमः
देवक्लोनंदनंदेवंशंखचक्रगदाधरम् वंदामिपरयाभक्त्याभक्तानंदप्रवर्धनम् ॥ ॥ ॥ डों

श्रीः
१२०